

MAJANDUSAASTA ARUANNE

aruandeaasta algus: 01.01.2011

aruandeaasta lõpp: 31.12.2011

sihtasutuse nimi: Sihtasutus Eestimaa Looduse Fond

registrikood: 90001457

tänava/talu nimi, Riia 185 A

maja ja korteri number:

linn: Tartu linn

maakond: Tartu maakond

postisihnumber: 51014

telefon: +372 7428443

faks: +372 7428166

e-posti aadress: elf@elfond.ee

veebilehe aadress: www.elfond.ee

Sisukord

Tegevusaruanne	3
Raamatupidamise aastaaruanne	33
Bilanss	33
Tulemiaruanne	34
Rahavoogude aruanne	35
Netovara muutuste aruanne	36
Raamatupidamise aastaaruande lisad	37
Lisa 1 Arvestuspõhimõtted	37
Lisa 2 Raha	41
Lisa 3 Nõuded ja ettemaksed	41
Lisa 4 Maksude ettemaksed ja maksuvõlad	42
Lisa 5 Pikaajalised finantsinvesteeringud	42
Lisa 6 Tütarettevõtjate aktsiad ja osad	42
Lisa 7 Ettemaksed	43
Lisa 8 Kinnisvarainvesteeringud	43
Lisa 9 Materiaalne põhivara	44
Lisa 10 Immateriaalne põhivara	45
Lisa 11 Kasutusrent	45
Lisa 12 Laenukohustused	46
Lisa 13 Võlad ja ettemaksed	47
Lisa 14 Võlad töövõtjatele	47
Lisa 15 Eraldised	47
Lisa 16 Sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused	48
Lisa 17 Annetused ja toetused	49
Lisa 18 Tulu ettevõtlusest	49
Lisa 19 Muud tulud	49
Lisa 20 Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	50
Lisa 21 Mitmesugused tegevuskulud	50
Lisa 22 Tööjõukulud	51
Lisa 23 Muud kulud	51
Lisa 24 Finantstulud ja -kulud	51
Lisa 25 Seotud osapooled	51
Lisa 26 Projektide tulud valdkondade kaupa	52
Lisa 27 Sihtkapitalid	54

TEGEVUSARUANNE

www.elfond.ee

SA Eestimaa Looduse Fond (ELF) on mittetulunduslik valitsusväline keskkonnaorganisatsioon, mis loodi 1991. aastal. ELFi tegevuse eesmärk on Eesti looduse ja keskkonna kaitsmine.

ELFi missioon:

- 1) Eestile omaste koosluste ja maastike säilitamine
- 2) Ohustatud liikide ja nende elupaikade kaitsmine
- 3) Loodusvarade jätkusuutlike kasutuse edendamine
- 4) Loodust hoidva mõtlemise ja käitumise levitamine ühiskonnas
- 5) Lahenduste otsimine tulevastele põlvetele puhta elukeskkonna säilitamiseks.

Oma eesmärgi saavutamiseks ELF:

- 1) kogub ja jaotab sihipäraselt loodus - ja keskkonnakaitseks raha ja muid vahendeid,
- 2) organiseerib majanduslikku ja moraalset toetust loodus- ja keskkonnakaitsealastele projektidele, mis näevad ette probleemi uurimist, praktiliste kaitseabinõude rakendamist ja avalikkuse informeerimist,
- 3) algatab ja viib vajaduse korral läbi loodus- ja keskkonnakaitsealaseid projekte, annab välja stipendiume.

Alates 2005. aasta detsembrist on ELFi tegevuste põhiohk suunatud looduskaitseliste tegevustele - metsa, mere, märgalade ja liigikaitsega seonduvale. Tegevuskavade ümbervaatamine toimus ELFi töötajaskonna ja nõukogu poolt.

2011. aastal oli ELFi 184 eraisikust toetajat, sh konkreetsete projektide või tegevuste toetajad (näiteks lendorava ja meri puhtaks kampaaniad, Swedbanki annetuskeskonnas tehtud annetused kõrele, maailmakoristusele, nahkhiirte talgutele, lendoravale). Erinevates tegevustes osales vabatahtlikena ligikaudu 720 inimest, kes kõik aitasid kaasa ELFi eesmärkide täitmisele, täiendavalt oli valmis vabatahtlikuna naftareostuse korral tegutsema 1150 inimest. Vabatahtlikku tööd tehti vähemalt 7200 tundi. Lisaks osalesid ELFi eesvedamisel korraldatud Teeme Ära talgupäeval pea 30,000 vabatahtlikku.

Kokku oli ELFi 2011. aastal lõpuks töös 50 erinevat projekti. Neist 14 puudusid möödunud aasta jooksul konkreetset tegevused ja projektijätkide arvestust peeti raamatupidamuslikult. Valdkonniti jaotusid aktiivsed projektid järgmiselt: mets 1, meri 12, märgalad 3, teised looduskaitseliste tegevused 13, loodusharidus 1 ja säästev areng 4 ning muu 2. Viimaste hulgas olid EKO Sihtkapitali toetus ja KÜSK toetus EKO Sihtkapitali tegevuseks.

Töölepingu alusel töötas ELFi keskmiselt 22 inimest (13 täisajaga töökohta), lisatöid telliti töövõtulepingu alusel 30 inimeselt ja 62 juriidiliselt isikult. Töötajate palgakulu koos maksudega oli 2011. aastal 335 tuhat eurot.

Tegevjuhtkonna (juhatuse liikmed, tegevjuht, raamatupidaja, avalike suhete juht) töötasud koos sotsiaalmaksuga olid 2011. aastal 80,5 tuhat eurot, sh juhatuse liikme lepingu alusel 16 tuhat eurot. Kuni märtsi lõpuni töötas tegevjuhtkond juhatuse liikme lepingute alusel, alates aprillist sõlmiti tegevjuhi, raamatupidaja ja avalike suhete juhiga täiendavalt töölepingud. ELFi nõukogu töötas vabatahtlikkuse alusel. Tasusid ja soodustusi kõrgema juhtorgani liikmetele ei makstud. ELF ei väljastanud garantiisid.

2011. a. laienes juhatuse liikmeskond – 12. dets 2011. a. toimunud nõukogu koosolekul valiti uueks juhatuse liikmeks Silvia Lotman, kes töötab ELFi EKO koordinaatori, projektijuhi ja looduskaitse eksperdina. Seniste juhatuse liikmete volitusi taaspikendati aasta võrra.

Kuna SA Eestimaa Looduse Fond koos Eesti Rohelise Liikumisega loobusid 18. jaanuaril 2005.a. saadud Tallinna Ringkonnakohtu otsuse edasikaebamisest, tühistamaks keskkonnaministri 15.01.2004 otsust Saaremaa sadama keskkonnamõjude hindamise aruande heakskiitmise kohta, kuulub kohtuotsuste järgi SA Eestimaa Looduse Fondilt koos Eesti Rohelise Liikumisega väljamõistmisele 35 000 krooni (2 237 eurot). Keskkonnaministeeriumi kasuks. Seni pole Keskkonnaministeerium nõuet nimetatud summa väljamaksmiseks esitanud.

Sisemiste vahendite arvelt on ELF 2008. a. seisuga teinud ettekulutusi Rohelise Väravale 553 524,69 krooni ulatuses. Alates 2007. aastast on Rohelise Värava vastutav väljaandja Säästva Arengu Planeerimise ja Tehnoloogiate Sihtasutus, kellega ELF on sõlminud kaubamärgi „Roheline Värav” kasutuslepingu. 2007-2009 aastal laekus kaubamärgi rendile andmisest 191 176,52 krooni. Nõuetena on üleval 228 060,00 krooni, mille maksmise osas pole Säästva Arengu Planeerimise ja Tehnoloogiate Sihtasutuselt saadud konkreetseid ettepanekuid võla likvideerimiseks. Võla kättesaamiseks on pöördutud Julianus Inkasso poole, kellel samuti ei õnnestunud abistada võla likvideerimisel. Leping Säästva Arengu Planeerimise ja Tehnoloogiate Sihtasutusega on lõpetamisel, kuna ELFi lepingupartner ei täitnud endale võetud kohustusi. Bilansis on nõuded Säästva Arengu Planeerimise ja Tehnoloogiate Sihtasutusele hinnatud lootusetuteks ja nende üle peetakse edaspidi arvestust bilansiväliselt.

Nõukogu otsusega 12. dets 2011 on „Rohelise Värava” tegevuse tagajärjel tekkinud sisemine võlg summas 35 377 eurot bilansis arvatud välja laekumata nõuete kirjelt ja kajastatud tulemiaruanandes muu erakorralise kuluna. Kavandatakse „Rohelise Värava” tegevuste jätkumist, et edastada lugejaskonnale jätkuvalt keskkonnavalast teavet.

2011. aasta käive oli 922 tuhat eurot, millest 528 tuhat eurot saadi välismaistest allikatest. Eesti riiklike fondide ja riigieelarve raha moodustab ELFi eelarvest 2011. aastal ~ 33,6%.

Võrreldes 2010. a. jätkus Eesti riigipoolne toetus ELFi projektidele, sh SA Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK) rahastus, sealjuures oli jätkuvalt oluline kaasrahastus EL toel erinevates INTERREG programmides läbiviidavatele tegevustele. Samuti oli oluline KÜSKi toetus. Võrreldes varasemate aastatega on EL rahastuse kasutamisel omafinantseeringu vahendite leidmine ja ettefinantseerimiseks vajalike vahendite tagamine KIKi kaasabil olnud suureks toeks projektide elluviimisel ja loodame, et need võimalused säilivad ka edaspidiselt. Vastasel korral on raskendatud EL rahastuse taotlemine ja kasutamine, kuna riskid kaasrahastuse mitteleidmise puhul ja tegevuste elluviimiseks rahaliste vahendite olemasolu tagamisel on väga suured. Kõik ELFi INTERREGi projektide kaasrahastus on suuremas osas kaetud KIKi omafinantseeringuga ja alates 2010. a sügisest sõlmiti KIKiga projektide ettefinantseerimiseks ka vastav laenuleping. Tagatiseks on seatud ELFi kinnisvara aadressi Riia 185a.

2012. aastal plaanime rahastuse osas esitada tegevuste läbiviimiseks taotlusi nii Eesti kui ka ELi fondidele. Eratoetuste osas suuremaid muutusi ette ei prognoosita, kuna senini on erasektoriga koostööks olnud ELFi enda ressursid piiratud ja seeläbi ka nende osakaal suhteliselt väikene.

2011. a. alustasime ELFis riigihangete läbiviimiste ja ELFis vastavate protseduuride juurutamist. See sai alguse rahandusministeeriumi ametniku Agris Peedu ettekirjutusest Keskkonnainvesteeringute Keskusele 2010. aastal, mille alusel kõik MTÜd ja SAD peavad järgima KIK rahade kasutamisel riigihangete seadust ja registreerima ennast riigihangete registris hankijana. Antud protseduurid muudavad (avaliku sektori) rahade kasutuse veelgi enam kontrollitavamaks ja läbipaistvamaks, mis on ju hea. Kuid teisalt tekkis küsimus, miks näiteks erakonnad, kes suurema osa oma eelarvest saavad riigieelarvest, ei pea korraldama riigihankeid endale asjade ja teenuste ostmisel. Vastav järelepärimine sai saadetud ka rahandusministeeriumile, kes teeb kontrolli riigihangete seaduse täitmise üle.

Tabel: Eestimaa Looduse Fondi tegevuse ülevaade 2005- 2011 aastal

Alates 2011. a. summad eurodes

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Eraisikust toetajaid	245	1517	430	288	260	275	184
Tegevustes osalenud vabatahtlikke	10	566	~500	~50 000	1425	550	720
Vabatahtlike töötunde	-	4900	~5000	~56 000	~5100	~6430	~7200
Käimasolevaid projekte :							
Looduskaitstes	25	11	13	9	7	10	13
Loodushariduses	13	9	13	7	1	1	1
Säästva arengu valdkonnas	14	12	5	2	2	4	4
Mets	*	2	1	3	4	1	1
Märgalad	*	3	4	0	3	3	3
Meri	*	2	4	5	9	8	12
Muud (sh keskkonnaõigus)	*	12	14	6	5	4	1
Töölepinguga töötajaid	30	20	18	16	16	17	22
Täisajaga töökohti	15,5	12	9	7	7	7	13
Lisatöodes hõivatud inimesi	76	117	40	29	30	58	30
TULUD (tuh. krooni/ eurot):							eurot
Tulud kokku	4 735	7 153	6 681	11 050	9 021	9 988	922
Laekumisi välismaistest allikatest	1 411	4 882	4 044	2 932	3769	7095	524
s.h. Euroopa Liidu fondid	*	2 271	3 069	901	1745	1469	380
s.h. WWF	*	755	792	1 392	1273	674	45
Eesti riigieelarvelised ja riiklike fondide vahendid	243	768	912	6 409	3579	1362	277
Laekumisi annetustest	*	845	376	341	443	293	28
s.h. Eraisikust toetajad	*	624	248	203	431	276	27
s.h. Äriorganisatsioonide toetus	*	221	128	138	12	17	1
Projektide tulu teenustest	*	695	647	1 096	746	1015	52
Muu tulu , ettevõtlustulu	*	269	213	288	219	223	29
KULUD (tuh. krooni/eurot):							
Kulud kokku	4 419	5 637	6 491	11 005	8 492	10 180	950
Tööjõu palgakulu koos maksudega	2 100	2 535	2 784	2 954	3483	5283	335
s.h. Nõukogu, juhatuse tasud ja soodustused **	0	0	0	67	1187	883	16
Projektide otsesed kulud	2 319	2 336	2 909	7 086	4819	3820	501
Ettevõtluskulud	*	84	54	163	44	315	42
Tegevuskulud	*	608	631	689	665	606	30
Muud kulud (finantskulud, maamaks, põhivara kulum)	*	74	113	113	121	156	40

** - alates 2008. a. dets sõlmiti juhatuse liikmetega lepingud ja kaotati senised töölepingud tegevjuhi, avalike suhete juhi ja raamatupidajaga, alates 2011. a. aprillist töötavad tegevjuht, avalike suhete juht ja raamatupidaja taas töölepingu alusel.

Finantssuhtarvud: Likviidsussuhtarvud:

	2011	2010
Maksevõime üldine tase		
= käibevara / lühiajalised kohustused	1,29	1,36
Kohustuste ja varade suhe	0,97	0,87
Rahaliste vahendite tase = raha/lühiajalised kohustused	0,16	0,11

Teadus- ja arendustegevuse osakaal 2011. aastal 24,3%

ELFi tegevusvaldkondade ja projektide põhine ülevaade

Fookusteemad – meri, mets ja märgalad.

ELFi mereprogramm

Jätkub pikaajaline koostöö Maailma Looduse Fondi (WWF) Soome, Rootsi, Poola, Saksamaa ja Venemaa harukontoritega ning teiste Läänemere-äärsete partneritega - Leedu Looduse Fondi, Läti organisatsiooni „*Pasaules Dabas fonds*“ ja Balti Looduse Fondiga Venemaal.

Peamised tegevused on seotud integreeritud merekeskkonna kaitse ja kasutuse alase selgitustööga, põllumajandusmõjude minimeerimise ning vastavasisuliste ettepanekute koostamisega. Nõnda on ELFi peamisteks tegevusteks merekaitsealade loomine, merealade ruumilise planeerimise põhimõtete rakendamise eest seismine Eesti territoriaalvetes, teavituse eutrofeerumise põhjustest (sh laevandusest ja põllumajandusest pärinev reostus, linnade reoveed) ja tegevused, mis on seotud meretranspordi märgatavast kasvust tingitud ohtudega, sh. naftatõrje-alase valmisoleku suurendamine Soome lahe ääres.

Merealade kaitse ja kasutuse planeerimine

Merekaitse ja -kasutuse parema planeerimise nimel tegutseb ELF koos Maailma Looduse Fondiga selle nimel, et rakendataks integreeritud merekaitse ja -kasutuse kontseptsioon (ISUM) Läänemeres. Jätkus Eesti riikliku merenduspoliitika koostamine – kahjuks ei arvestatud selle koostamisel endiselt ELFi esitatud ettepanekuid, mis esitati Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ja mida arutati vastaval koosolekul Riigikogu keskkonnakomisjonis 2012. a sügisel. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga jäime eriarvamusele merealade planeeringute hilise tähtaja (2020. a) ja reostustõrje võimekuse arendamiseks vajalike vahendite kavandamise osas (naftafondi asutamise vajadus, millest katta vajalike vahendite soetamist ja reostuse korral nende likvideerimisega seotud kulud – raha kogutakse saastaja maksab põhimõttel); täiendavatel koosolekutel täpsustati rahuldavalt kalandusega (sh hüljeste ja kormoranidega) seonduvat. Nõnda oleme jätkuvalt seisukohal, et merenduspoliitika ei täida oma eesmärki valdkondadeülese arengukavana, nagu dokumendi sissejuhatuses on sätestatud.

Kuna merenduspoliitika dokument käsitleb merealade planeerimist suhteliselt puudulikult, jätkati konsultatsoone Keskkonnaministeeriumi ja Siseministeeriumiga (regionaalministri büroo), kellest mõlemad toetasid vajadust planeeringute läbiviimiseks, kuid väljakutseks on seatud tähtaja (2020. a) toomine ettepoole ja esimeste planeeringualade piiride seadmine. Viimase osas peaksid need alad hõlmama suuremaid alasid, kui erinevates diskussioonides mainitud Hiiumaast loodes paiknevaid merealaid või Pärnu lahte. Näiteks võimaldab Liivi lähel läbiviidav GORWIND projekt anda taustateavet kogu ala kohta ja sealse mereala tükeldamine ei pruugi olla kõige otstarbekam selle ala planeerimisel. Ühtlasi jätkuksid sel juhul juba teatud määral eksisteerivad konfliktid arendajate, kohaliku kogukonna, looduskaitse jt huvigruppide vahel, mis võib kaasa tuua hilinenud arusaamise, et mõned objektid (näit. avameretuulepargid) kavandati ebasobivalt või ebasobivasse kohta. Viimaseks loob endiselt võimaluse 2010. a veebruaris Riigikogus vastuvõetud eriregulatsioon kaldaga püsivalt ühendamata ehitiste (sh. tuulegeneraatorid) püstitamiseks, kuna see tegevus ei toimuks planeeringute alusel kokkulepitud ja sobivatele aladele, vaid pigem arendaja soovide kohaselt.

Koostöös EKOga jätkus Saaremaa püsiühenduse KMH käsitlemine, milles oli hindaja näinud endiselt sobivana ka sillaehitust, kuigi KMH mitmed alapeatükid tõid välja selle problemaatilisuse (näit. hinnang võimalikust negatiivsest mõjust viigritele ja linnustikule). Keskkonnaamet kinnitas KMH aruande ja seeläbi on loobunud oma esialgsest kriitilisest hinnangust, mis läbi valmistati ette EKO egiidi all ja koostöös KÕKiga vaie KMH aruande kinnitamise kohta.

Samuti on jälgimise all Saaremaa sadama süvasadama arendamine kaubasadamaks ja KMH hindamise protsess. Kommentaarid puudujääkide kohta esitati EKO alt.

Koostöös WWFigal on jälgimise all laevades kasutatavate kütuste keskkonnastandardite karmistamine, eelkõige väävli ja lämmastiku heitmete vähendamiseks regulatsioonide täpsustamine. Meretranspordi põhjustatud väävlioksiidide emissioonid on kasvamas. Kui jätkata selle trendi ignoreerimist, ületab merelt lähtuv väävliosaaste peagi maismaal paiknevate allikate mõju. Just selle tõttu on laevadelt pärit väävliheitmete piiramist peetud vajalikuks HELCOMi Läänemere tegevuskavas ja algatatud eelnimetatud EL direktiivi eelnõu KOM(2011)0439. Analoogiliselt väävliheitmetele põhjustavad happelihmasid ja terviseprobleeme ka lämmastikoksiidide heitmed, lisaks on need ka üheks Läänemere eutrofeerumise põhjuseks. Eeltoodud põhjusel näeb HELCOMi Läänemere Tegevuskava ette ka laevadelt pärit lämmastikoksiidide heitmete piiramist.

Tallinna Tehnikaülikooli Meresüsteemide Instituudi eestvedamisel jätkus projekt „Liivi laht kui tuuleenergia ressurs“ (GORWIND), mille eesmärgiks on teabe kogumine tuuleenergia ja sellest kõige rohkem mõjutatud liikide populatsiooni kohta, samuti leiab käsitlust sotsiaalne ja majanduslik aspekt. ELFi rolliks on hülgepopulatsiooni migratsiooniteede määratlemine telemeetria abil ja hüljeste poegimispiirkondade kaardistamine, sh võimalike kliimamuutuste mõju prognoosimine. Kevadel toimusid vaatluslennud, et läbi viia hüljeste vaatlused nende poegimisaladel, seonduvalt kehvade jääoludega jäeti ära välitööd jää. Kevadel ja sügisel seati Hiiumaa laidude kaitsealal märgised 15 viiherhülgele ja andmete kogumine jätkub 2012. a karvavahetuseni, mil hülged need merre heidavad ja märgised oma töö lõpetavad. Tegevusi rahastatakse INTERREGi Eesti-Läti programmist ja KIKist. Tegevusi viivad läbi merebioloogid Mart ja Ivar Jüssi, keda välitöödel abistasid lisaks 3-4 eksperti ja üliõpilast.

Jätkusid laevadest õhku paisavatavate väävli ja lämmastiku oksiidide emissiooni piiramisele suunatud tegevused, eelkõige asjaomaste dokumentide läbitöötamine, kirjavahetus selle teemaga tegelevate valitsusväliste organisatsioonide ekspertidega, Euroopa Parlamendi liikmete ja nende abidega ning Keskkonnaministeriumile suunatud kirjalike seisukohtade ettevalmistamine.

Merekaitsealad

2009. a läbiviidud inventuuri põhjal esitati 2010. a hiliskevadel keskkonnaministeriumile ettepanek Krassgrundi kaitseala laiendamiseks, mis põhineb Tartu Ülikooli Mereinstituudi hinnangul Krassgrundi mereala kõrge bioloogilise mitmekesisuse kohta, sh. Loodusdirektiivi Lisa I elupaigatüüpide esinemisel (karid ja mereveega üleujutatud liivamadalad) ka olemasoleva Krassi hoiuala piiridest väljaspool. 2011 aastalõpu seisuga on ettepanek Keskkonnaameti tellimisel läbinud ekspertiisi, kuid otsus ei ole seni veel ELFin jõudnud.

2011.a. kevadel lõppes Norra finantsmehhanismidest rahastatav projekt “Natura 2000 rakendamine Eesti merealadel: alade valik ja kaitsemeetmed – ESTMAR”. ELFi rolliks antud

projektis on uuritavatel aladel mereimetajate eluolu kohta hinnangute andmine. Projekti raames teostati välitöid 16-l avameremadalal, millest valiti välja viis looduskaitsealalt väärtuslikumat ala: Neugrund, Apollo, Suurkuiv, Soolakuiv ja Mustpank. Neugrundi ja Apollo madala kohta on tehtud ettepanek kaitseala moodustamise kohta. Suurkuiv, Soolakuiv ja Mustpank asuvad Vilsandi Rahvuspargist läänes. Keskkonnaministeeriumile on tehtud ettepanek Vilsandi Rahvuspargi piiride laiendamiseks, mitte tekitada Rahvuspargi läänepiiri äärde uut kaitseala ja Apollo ning Neugrundi madalikele kaitsealade moodustamiseks. Viimased on leidnud tugevat kriitikat tuuleenergia arendajate poolt, mis näitab veelkord keerulist olukorda merealade kasutuse ja kaitse reguleerimisel.

2011. a. märtsist kuni 2012. a. veebruarini teostas Eestimaa Looduse Fond (ELF) Kõpu poolsaare ümbruse mereala inventeerimist, mille eesmärk on kaasa aidata merelist bioloogilist mitmekesisust ning elurikkust puudutava informatsiooni kogumisele. Läbi viidi merepõhja elustiku ja elupaikade uuringud, kalastiku uuringud, linnustiku rändeuuringud ning nahkhiirte uuringud.

Põhjaelustiku ja –elupaikade inventuur viidi läbi TÜ Eesti Mereinstituudi poolt 2011.a. juunis ning uuringud hõlmasid 116 km² ala sügavusvahemikus 0,1-27m. Kõpu poolsaare ümbruse põhjataimestiku liigiline mitmekesisus oli keskmine, kokku esines 23 liiki vetikaid. Huvitavamaks leiuks oli pruunvetikas *Punctaria tenuissima*. Seda liiki leiti Eesti vetest esmakordselt. Põhjaloomastiku liigiline mitmekesisus oli väga rikas (28 liiki), mis on tingitud setete varieeruvusest ning taimestiku kõrge mitmekesisusest. Loodusdirektiivi lisa I elupaigatüüpidest leidub Kõpu poolsaare ümbruses 2 elupaigatüüpi: mereveega üleujutatud liivamadalad ning karid. Kokku hõlmavad need 2 elupaigatüüpi 22,31% kogu uuritud alast.

Kalastiku uuringud teostati TÜ Eesti Mereinstituudi poolt 2011.a. aprillis, juulis ja detsembris. Kokku tabati välitööde käigus 27 erinevat liiki kalu. Kõpu alalt tabati tunduvalt rohkem liike kui madalike uuringutel, kus enamasti puuduvad magevee liigid. Kõpu uurimisala suur liigiline mitmekesisus võrreldes teiste uuritud aladega ongi seotud tema mitmekesisemate elupaikadega: kaldast kaugemal asuvatel aladel leidub mereliike, kes eelistavad soolasemat ja jahedamat vett ning pika rannajoone tõttu on esindatud ka liigid, kes eelistavad elupaigana soojema veega ja kaldalähedasi alasid. Kalastiku looduskaitsealast aspektist ei ole Kõpu uurimisalal vajalik võtta kasutusele täiendavaid kaitsemeetmeid. Üllatavamatest leidudest püüti suviste kalastiku uuringute käigus teiste hulgas ka kalaliik, milline ei olnud seni Eesti vetes veel Tartu Ülikooli teadlaste seirepüünistesse jäänud. Tegemist oli Atlandi ookeani põhjaosa ühe tähtsama tööduskala makrelliga. Seda parvedes rändavat merekala leidub küll ka Taani väinades, kuid idapool Läänemeres kohtab teda harva.

Linnustiku rändevaatlusi teostati Eesti Ornitoloogiaühingu poolt Kõpu poolsaare läänetipust 70 päeval 2011.a. jooksul. Ala on geograafiliselt pudelikael, st. Kõpu poolsaar juhib lindude rännet koonduma sarnasele trajektoorile. Kõpu poolsaare tipust möödub rändel aastas 2-3 miljonit veelindu. Liikide kaupa kaaludes on suhteliselt tähtsaim koondumine globaalselt ohustatul kirjuhahal, mustvaeral, mustlaglel, aulil, rohukosklal, väikekajakal ja tõmmukajakal. Samuti on ala mustvaera parimaid kevadisi peatumisalasid Eestis, auli riiklikult tähtis kevadine peatumisala, kalakajaka rahvuslikult tähtis sügisene peatumisala, haha maakondlikult tähtis sulgimis- ja peatumisala ning punaselg-õgija esinduslik pesitsusala.

Kõpu uuringute käigus viidi esmakordselt ELF-i mere inventuuri projektide raames läbi ka nahkhiirte uuring, et anda hinnang nahkhiirte lennuaktiivsusele mere kohal. Uuringu

tulemusena vaadeldi rannikust eemal mere kohal lendamas mitut nahkhiire liiki. Töid teostas Lauri Lutsar.

2011.a. sai Keskkonna Investeeringute Keskuselt (KIKilt) positiivse rahastusotsuse järjekordne Eestimaa Looduse Fondi poolt algatatud mereala inventeerimise projekt, mis on plaanis käivitada 2012.a. aprillis. Projekti „Uusmadala, Kuradimuna madala ja Tallinna madala piirkonnas inventeerimine“ raames teostatakse uurimisalal põhjaelustiku ja – elupaikade uuringud, linnustiku uuringud, kalastiku uuringud ja nahkhiirte uuringud.

Projektijuht: Ele Vahtmäe

Eutrofeerumine

2011. aastal keskendus ELFi mereprogrammi eutrofeerumise suund jätkuvalt mitmesugustele Läänemerre toitainete koormust põhjustavatele inimtegevustele. Lähtuti põhimõttest, et lühiajalises perspektiivis tuleks vähendada punktallikatest pärinevat lämmastiku ja fosfori sissekannet Läänemerre, pikaajaline suund on aga suunatud hajuallikele, eeskätt põllumajandusele. Peamised ja senini päevakohased probleemid viimaste aastate jooksul on järgnevad: Eesti pole asunud tegelema fosfaatide keelustamisega pesuvahenditest, EL põllumajanduspoliitika kätkeb endas mitmeid keskkonnaaenulikke komponente.

Probleemide lahendamiseks teavitati avalikkust, peeti läbirääkimisi erinevate osapooltega ning tutvustati keskkonnasõbralikumaid tootmispraktikaid. Teema on seda aktuaalsem, sest käivitunud on arutelud järgmise EL eelarve perioodi Ühtse Põllumajanduspoliitika, sh põllumajandustoetuste osas.

Selleks, et tuvastada problemaatilisi veekogusid, leida võimalusi reostuse vähendamiseks ning rajada piloot-aktiivmürgalasid, viis ELF läbi ka hulgaliselt välitöid. Mitmetel juhtudel tuvastati väga kõrgeid üldfosfori ja üldlämmastiku kontsentratsioone, kuid mitmetel neist olid põhjuseks hoopis halvasti töötavad asulareovee puhastid (Rebase pkr, Haljala oja). Kõikidest sellistest juhtudest teavitati ka Keskkonnainspeksiooni ning teisi võimalikke huvitatud osapooli. Eraldi kurioosum oli Rakvere külje all asuv Näpi oja, milles tuvastati väga kõrge fosforikontsentratsioon (0,53 mg P/l), kuid mille teavitus läks Keskkonnainspeksioonis (KKI) asutusesisese teabevahetuse käigus kaduma. Hiljem, kui avaldus uuesti saadeti, ei olnud reostus enam tuvastatav ning sedapuhku jäigi põhjus välja selgitamata. KKI lubas asutusesisest infovahetust parandada.

Tegevuste ülevaade:

1. "Aktiivsete mürgalameetmete abil toitainete koormuse vähendamine Läänemeres" - INTERREGi toetatud projekti raames kuivendussüsteemidest lähtuva reostuse hindamine ja tehismürgalade abil fosforireostuse vähendamine, tegevusi viiakse läbi koostöös Eesti Maaülikooliga. Keeruliseks on teinud tõhusate pilootmürgalade rajamise projektis kasutatavate materjalide madal efektiivsus, mis tõttu plaanitakse 2012. a. kasutada põlevkivituhka, mida Tartu Ülikooli poolt on edukalt katsetatud asulareovee puhastamisel.
2. Fosfaatide kaotamine pesuvahenditest - jätkus riigiametite ja avalikkuse teavitamine.
3. Osalemine Põllumajanduse ja Maaelu Arengu Komisjonis, eesmärgiks põllumajanduse, sh põllumajandustoetuste keskkonnasõbralikumaks muutumine.

Tegevusi viivad läbi ELFi eksperdid Kuno Kasak, Aleksei Lotman, Kristjan Piirimäe ja Indrek Talpsep.

Nafta

Alates 2005. a toimunud tegevuste käigus on ELF moodustanud looduskatastroofide tulemuste likvideerimiseks vabatahtliku päästemeeskonna, kuhu hetkel kuulub ligikaudu 1200 inimest. Nende seas on hetkel pea 500 inimest, kes on omandanud esmased teadmised rannikureostuse tõrjest ning omavad erineval tasemel teadmisi hättasattunud metsloomade käsitlemisest. Võrreldes 2010. a. on vabatahtlike arv vähenenud, tõenäoliselt seonduvalt vähese rakendatavusega. Erinevatel koolitustel ja õppustel osalesid 2011. a. kokku 45 vabatahtlikku, täiendavalt osalevad mõned vabatahtlikud ka metsloomahaigla toimetamistes.

Projekt „Keskkonna- ja ohutusalane koostöö Läänemere keskosas 2009-2011“ (*Environmental and Safety Management Cooperation on Shoreline Oilspill Response - EnSaCo*) raames lõpetati 2011. aastal Eesti reostustõrje ressursside ja reostunud eluslooduse pääste ressursside kaardistamine. Kasutusse on võetud reostuse modelleerimise programm Oilrisk Web, mis on programmeeritud Tartu Ülikooli Mereinstituudi poolt. Mudelit on katsetatud erinevatel õppustel ja seminaridel ning mudeli näol on tegemist Eesti panusega Läänemereäärsete riikide ühtsesse reostuse modelleerimise süsteemi, mis peab valmima EnSaCo projekti raames 2012. aastal.

Koostati vabatahtlikele ning ametkondadele mõeldud käsiraamat reostunud eluslooduse päästest koostöös WWF Soome ning KfV-ga Rootsis. Käsiraamat on hetkel ainult inglisekeelne, kuid 2012. aastal peale lõplikku valmimist tõlgitakse see ka eesti keelde.

Lisaks koostati Eesti partnerite koostöös õppeprogramm Sisekaitseakadeemia Päästekolledžile, mille rakendamisel loodetavasti 2012. aasta sügisel saavad päästeametnikeks pürgijad õppida ka rannikureostuse tõrjumisega seonduvat.

Märtsis toimus rahvusvaheline reostunud eluslooduse päästealane seminar Norras vahetult pärast Godafossi laevaõnnetust. Seminari korraldamise eesmärk oli kaasa aidata eluslooduse päästetegevuste arenemisele Norras, kus see siiani tekitab vastakaid arvamusi. Ettekandeid tehti ka Mehhiko lahe naftareostusest .

Juunis toimus vabatahtlikele õppekogunemine ning 2-päevane reostustõrje koolitus Kose logistikakeskuses. Kahe päeva jooksul õpiti sündmuskohal tegutsemist, olmetelkide püstitamist ning linnuhaigla kokkupanekut.

Septembris toimus ametkondadevaheline reostustõrje õppus Párispeal, kus ELFi vabatahtlikud täitsid reostunud eluslooduse päästega seonduvaid ülesandeid: püstitasid linnuhaigla, korjasid rannalt reostunud linde ning teostasid esmaseid protseduure.

Teine suur rahvusvaheline õppus Boilex toimus septembris Rootsis. Kohal olid Eesti, Soome ja Rootsi reostustõrjega seotud ametkonnad koos oma varustusega ning vaatlejad Venemaalt. Tõrjuti reostust merelt ja rannikult, samuti oli üles seatud linnuhaigla, kus tegutsesid Eesti, Soome ja Rootsi mittetulundusühendused koos oma vabatahtlikega. Õppusele eelnes konverents, kus vaadeldi erinevate riikide toimimist reostusjuhtumi korral ning harjutati ka rahvusvahelise koostöö pakkumist ja vastuvõtmist ning sellega seonduvaid protseduure.

Vabatahtlikega osaleti koostöös Päästeametiga meremessil, kus tutvustati ELFi merelisi tegevusi.

Oktoobris toimus ELFi juubelikonverentsi TEDxLoodusele, kuhu panustasid mitmed ELFi tublid vabatahtlikud. Samuti osales ELF Conservation Volunteers Alliance`i poolt ellukutsutud mitmeid riike hõlmaval üritusel Green Weekend, mille raames said vabatahtlikud taaskord Eesti metsades vedelevat prügi kaardistada. Taaskaardistati Jõelähtme, Kiisa ja Saku vallad, osaliselt Kuusalu ja Harku vallad.

Detsembris toimus traditsiooniline vabatahtlike tänuüritus, seekord Tallinnas kohvikus Kompott, millele eelnes ka väike koolitus Oilrisk Webi kaardirakendusest.

Projektijuht: Agni Kaldma.

Metsloomade taastuskeskus

Naftaprojekti tegevuste käigus on võetud ette tegevuste laiendamine võimalike naftareostusõnnetuste käigus naftaga määrdunud lindude abistamiseks, mis kataks ka teiste metsloomadega seonduvaid probleeme. Nõnda algas aasta teises pooles KIKi poolt rahastatud projekt „Põhja-Eesti metsloomade taastuskeskuse väljaarendamine I etapp“. Projekt näeb ette keskuse loomiseks ettevalmistuste tegemise: selleks sobiva maa-ala valimist, projekteerimise alustamist, ehitamiseks finantside leidmist, koostöövõrgustiku moodustamist, keskuse identiteedi väljakujundamist, veebilehe ja annetussüsteemi loomist, pilootkoolituste läbiviimist, valdkondliku õigusruumi korrastamist, avalikkuse teavitamist ja palju muud. Projekti palgati täiskohaga veterinaariaekspert Madis Leivits.

Moodustati huvigrupp vabatahtlikest, kes soovivad olla kursis ja/või panustada igapäevaselt metsloomade haigla loomisse. Huvigrupi toel peeti mitmeid mõttetalguid, mille käigus töötati välja loodava haigla visuaalset identiteeti, kuvandit, turundus- ning meediaplaani. Peeti mitmeid ametkondadevahelisi ümarlaudu, et selgitada välja erinevate ametkondade ning III sektori organisatsioonide puutumus, huvid ning panustamise võimalused. Töötati välja esialgsed regulatsioonid metsloomade rehabiliteerimiseks Eestis. Otsiti ka vabatahtlikke arhitekte, kes oleksid nõus vajalikku hoonet projekteerima, ning Arhitektide Liidu kaudu leiti mitmeid huvilisi.

Koostöövõrgustiku moodustamise raames külastati septembris Oostende metsloomade taastuskeskust Belgias ning kohtuti ka Sea Alarmi esindajaga. Novembris külastati Anima-nimelist metsloomade turvakodu Kreekas, Ateenas. Novembris toimus metsloomade rehabilitatsiooni-alane seminar Poolas, mille raames külastati ka kaht Poolas tegutsevat metsloomade taastuskeskust. Seminarist võtsid osa ka ELFi vabatahtlikud.

Algasid ka sobiliku maa otsingud: uuriti kohalikelt omavalitsustelt, Riigi Kinnisvara ASilt, RMKlt jt maaomanikelt võimalusi sobiliku kinnistu leidmiseks. Saabus ka mitmeid pakkumisi ning lõplik otsus maa suhtes tehakse 2012. aastal.

Alustati ka veebilehe www.metsloom.ee loomist. Projektis tegutsevad Agni Kaldma ja Madis Leivits.

Nord Stream

ELF ühes mitmete teiste keskkonnaorganisatsioonidega on korduvalt pööranud avalikkuse ja erinevate riikide ametkondade tähelepanu puudujääkidele gaasijuhtme rajamist puudutavate keskkonnamõtjude hindamisel ja võimalikele riskidele. Vaided esitati Soome kohtutele ja kaebus Euroopa Komisjonile.

2010. a märtsis vaidlustasid Soome Looduskaitse Seltsi Uusimaa osakond, ELF, Eesti Looduseuurijate Selts, Eesti Roheline Liikumine, Eesti Üliõpilaste Keskkonnakaitse Ühing "Sorex", Läänerannik, Nõmme Tee Selts, Pärandkoosluste Kaitse Ühing ja Tartu Üliõpilaste Looduskaitse Ring Soome Vaasa halduskohtus Nord Stream AG-le Soome ametkondade poolt väljastatud veekasutusloa gaasitrassi rajamiseks Soome territoriaalmeres. Septembris tehti otsus Soome ametkondade kasuks, kusjuures Vaasa halduskohus põhjendas oma otsust mh sellega, et gaasijuhe toob NordStream AG-le aastas majanduslikku tulu 500 miljonit eurot. 2010. a oktoobris kaebasid ELF ühes Eesti Looduseuurijate Seltsi ja Eesti Roheline Liikumisega Soome ülemkohtusse edasi Vaasa halduskohtu septembrikuise otsuse. Ülemkohus ei leidnud samuti probleeme Soome ametkondade tegevuses Nord Streami ehituseks vajalike lubade menetlemisel ja seeläbi sai Nord Stream ka lõplikult juriidiliselt korrektse tegumoe.

Samas on edenenud Nord Streami ehitus ja koostatud on ka keskkonnaseire aruanded nii Soomes kui ka Eestis. Tulemused TTÜ poolt kinnitavad jätkuvalt, et põhjahoovuste kiiruste hinnangud Nord Streami Soome lahe piirkonna kohta olid alahinnatud. Seeläbi võivad ka toru paigutamise käigus põhjast eralduvad setted ja mürgid levida prognoositust kaugemale, kuid nende hindamiseks hetkel pole analüüse koostatud.

BalticSeaNow.Info

BalticSeaNow.Info projektis on eemärk ühendada kaasaegsed teabeedastusviisid projekti partnerite oskusteabega keskkonnaalaste teadusuuringute, hariduse ja teabevahetuse vallas. Projekti ideeliseks aluseks on kolmeastmeline mudel, kus teadmised ja teemast hoolimine tekitavad suurenenud teadlikkuse ning see omakorda tekitab soovi tegutseda Läänemere parema tuleviku nimel. Projektis on loodud ühtne interaktiivsusele ja osalusele keskendunud Läänemere veebiportaali, korraldatakse üritusi, valmistakse õppematerjale ja analüüsitakse keskkonnaalaseid hoiakuid. Lisaks avalikkuse kaasamisele on eesmärgiks parandada dialoogi teadlaste ja otsustajate vahel. Portaalil loovad veebikaamerad, keskkonnateave, sotsiaalmeediakanalid, suhtlus, inimeste tähelepanekud ja lood raamistiku ühiseks aruteluks, informatsioonijagamiseks, ideede väljatöötamiseks, samuti osalemiseks. Lisainfot: www.balticseanow.info

Teavitustegevus toimub ka väljaspool küberruumi. Projekti raames korraldati merekaitselisi kampaaniaid. Samuti tutvustati 2011. aastal portaali erinevatel üritustel, näiteks „**Mere- ja vaba aja messil 2011**” 11.-13. märtsil. Otsiti vabatahtlikke, kes suve kestel mõõtsid Secchi ketaste abil Läänemere vee läbipaistvust.

Samuti kuulutati välja rahvusvaheline fotovõistlus Baltic Sea in My Eyes / Läänemeri minu silmade läbi. Võistlus algas 1.aprillil 2011 ja kestis kuni 30. november 2011. Fotograafid said osaleda 4 Läänemere-teemalise fotoga. Fotovõistlusele laekus üle 700 töö, millest parimad valis nii žürii kui ka publikuhääletus.

Projekti käigus osales ELF ka Kuressaare merepäevadel, Tartu Hansapäevadel, Tallinna Merepäevadel ja Matsalu loodusfilmide festivalil. Tuhandetele inimestele räägiti merekaitsest, demonstreeriti mereuuringute argipäeva ja samuti pildistati inimesi Läänemerd kujutaval taustal. Kõigist sadadest fotodest saab üks suur Läänemere hoidmisele pühendatud kollaaž.

Projektis töötavad Ivar Tamm ja Kertu Hool.

Mets

Metsaprogrammi üheks olulisemaks tegevuseks 2011. aastal võib pidada seitsmest hektarist suuremate vääriselupaikade kaitse alla võtmise ettepanekute koostamist ja edastamist Keskkonnaministeeriumile. Kokku esitati 2011. aastal 98 kaitseala moodustamise ettepanekut, kuid kõiki alasid ei jõutud 2011. aasta sees esitada. Keskkonnaministeerium võttis esitatud ettepanekud menetlusse, Keskkonnaamet on lubanud antud aladel raiepeatiste menetlemisel seista nende looduskaitseliste väärtuste säilimise eest – elame-näeme.

Palju keskenduti Keskkonnaministeeriumi metsamajandust puudutavatele strateegilistele protsessidele. Juulis algatas Keskkonnaministeerium metsaseaduse muudatuseringi ning küsis erinevatelt huvigruppideelt ettepanekuid. ELF koostas ja edastas Keskkonnaministeeriumile ettepanekud, mis paljuski baseerusid 2009. aastal metsandusearengukava tarvis koostatud soovitustel. ELF osales sügisel metsaseaduse muudatuste ümber koondatud töögrupi töös, kuid metsaseaduse eelnõusse ei jõudnud sisuliselt ükski ELFi ettepanek. Kõige küsitavamate muudatustena jäid metsaseaduse muudatusettepanekutesse sisse raieparameetrite leevendused – lankide pindala eraldisepõhiseks muutmise ja küpsusvanuste puistupõhine arvutamine. Seaduseelnõu läheb riigikokku lugemisele eeldatavasti 2012. aasta sügisel. Lisaks on Keskkonnaministeerium algatanud protsessi piiranguvööndite metsade majandamispraktikate muutmiseks, mille käigus peeti kaks koosolekut. Protsess jätkub samuti 2012. aastal.

Raiemahtude suurenemise aluseks olevate sammude nagu raievanuste alandamine või langi pindala piirangute kaotamine eelduseks on metsanduse arengukava kohaselt vastavad analüüsid. Metsanduse arengukava rakendamise raames Keskkonnaministeerium tellis Eesti Maaülikoolilt uuringud puistupõhiste küpsusvanuste rakendamise mõju ja metsade majandamisel eraldisepõhise langi pindala rakendamise mõjude kohta. Uuringute tutvustamisel juulis nõustus Keskkonnaministeeriumi metsaosakond ELFi ja teiste asjaosaluste ettepanekutega, et raievanuste alandamise otsustele eelnevalt on vajalikud ka uuringud, mis näitavad võimalikke mõjusid metsade elurikkusele. Lisaks tõdeti, et langi pindalapiirangute sidumine eraldise suurusega eeldab ruumilise planeerimise võtete kasutamist metsamajanduses.

ELF on jätkuvalt seisukohal, et metsanduse arengukava aastani 2020 on liialt majanduslike huvide keskne. Arengukava muudab problemaatiliseks eelkõige nn. jätkusuutlikku raiemahu hinnang, mis ei ole realistlik ja kooskõlas arengukava üldiste eesmärkidega. See on vastuolus arengukava ühe peamise eesmärgiga, mis on:

Pikas perspektiivis kasutatakse puitu kui taastuvat loodusressurssi puidutööstuses ning energeetikas juurdekasvu ulatuses;

Kahetsusväärset liigub ka metsaseaduse muutmise protsess samas suunas ja keskkonnaministeerium keskendub eelkõige metsade raieks leebemate tingimuste loomisega, kui et säästliku metsamajandamise juurutamisega.

ELF jätkas koostööd metsasektoris tegutsevate ettevõtetega. Aasta 2011 sügisel intervjueriti 2012. aastal valmiva uuringu Eesti ettevõtete puiduvarumise poliitikatest ja praktikatest tarbeks metsasektoris tegutsevaid ettevõtteid. Uuringus osalesid Stora Enso Eesti, Lemeks, Holmen Mets, NorEst Wood, Billerud Estonia, UPM Estonia, Södra Eesti, Vara Saeveski, Toftan ja Erapuit. Ühtlasi viidi läbi ühine raieaudit Stora Enso Eesti esindajaga.

FSC rahvusliku standardi koostamise protsess seiskus, kuna Eesti FSC Töögrupis lahvas konflikt, mis päädis kuue majanduskoja liikme väljaarvamisega töögrupist. Pärast seda jätkusid arutelud standardi indikaatorite üle ning seda täiendati mitmete punktidega. Samuti viidi juunis läbi kontrollitud puidu standardi riskihindamise arutelud koos huvitatud osapooltega. Rahvusvaheline FSC peatas rahvusliku standardi ja kontrollitud puidu riskihindamise menetlemise töögrupis puhkenud konflikti tõttu. ELFi esindajad osalesid OÜ NEPConi poolt läbi viidud RMK FSC resertifitseerimise auditi ning anti tagasisidet RMK metsamajandamise kohta ning auditi kvaliteedi kohta.

Kommentaari, mille ELF sertifitseerijale edastas, puudutasid 2010. aastal Riigikontrolli auditi järeldusi, vääriselupaikadele raiete käigus tekkivat servaepekti, lendorava liikumise levikukoridoride raiumist Ida-Virumaal ja illegaalse tööjõu kasutamist lepingupartnerite poolt. Lisaks toodi välja mõned RMK tegevust puudutavad üksikjuhtumid – lankide piiride ebatäpsused, projektis mitte ette nähtud veeviimarite paigutamine kaitsealal, edastati Rannu Tulimäe karjääri osas peetud suhtlus kohalike huvigruppidega. Lisaks paluti sertifitseerijal täpsustada, kuidas kavatseb RMK tagada vääriselupaikade kaitse peale nende piiride muudatust Keskkonnaregistris ning miks on hakanud RMK taotlema viimaste aastate jooksul varasemast rohkem kaevanduslubasid ja geoloogilise uuringu lubasid.

Sisuliselt jõudis RMK resertifitseerimisauditsisse ELFi ettepanekutest vääriselupaiku puudutav, mille tulemusel tõstatati kaks parandusnõuet. Ülejäänud ettepanekute osas parandusnõudeid ei tõstatatud, illegaalse tööjõu probleemi lahendamiseks on NEPCon lubanud parandada Eesti FSC ajutist standardit. Auditi järel korraldas ELF Maksu- ja Tolliameti vahelise kohtumise arutamaks musta tööjõu kasutamise osakaalu ja puidu päritolupettuste tüüpilisi skeeme eesti metsasektoris.

Auditi aruandega on võimalik tutvuda siin:

http://www.fsc.ee/fileadmin/fsc_estonia/pdf/stateforestmanagementcentrepsum12est.pdf

Metsaprogrammi juht Liis Kuresoo.

Märgalad

1997.a. toimunud, Maailmapanga poolt rahastatud soode inventuuri lõpuks olid olemas andmed Eesti suuremate, väljaspool tollaseid kaitsealasid paiknevate soode kohta. Koos järgneval kümnel aastal tehtud välitöödega oli 2008. aasta lõpuks piisavalt andmeid 1425 soo kohta ligi 93 000 hektaril. 2009-10.a. õnnestus EEA – Norra finantsmehhanismi, Keskkonnaameti, Ahti Heinla ja KIKi toetusel inventeerida 13 901 võimalikku sookooslust, millest soodeks osutus 8767 ala umbes 147 000 hektaril. Esimese projekti lõpus avaldati

eestikeelne ja ingliskeelne trükis („Eesti märgalade inventeerimine 1997“; „Estonian Wetland Inventory 1997“), teise lõpul ingliskeelne („Estonian mires: inventory of habitats“) ja ingliskeelse versiooni tõlge eesti keelde.

2011. a. seisuga on olemas kohane andmestik 96,9% eeldatavate soode kohta (pindalaliselt 96,2% kohta); inventeerimata või puudulikult inventeeritud on ligikaudu 800 ala. Kõik välitöödeks vajalikud kaardid ja abimaterjalid on olemas ja ette valmistatud, mille alusel viiakse 2012. a. läbi täiendavad tööd. Plaanitud on 2011. a. avaldatud trükise täiendatud versiooni koostamine – esialgselt oli trükis kavas 2009-11.a. projekti jooksul trükkida laialdasemaks kasutamiseks, kuid kuna kolmeaastane projekt tuli läbi viia kahe aastaga, ei jätkunud aega piisavaks andmetöötluseks ja analüüsiks. Eestikeelse versiooni täiendamiseks on kavandatud nii looduskaitsealade väärtuslikud kui ka kaevandamiseks kohased sood ükshaaval läbi analüüsida, vältimaks võimalike segaduste või vääritimõistmiste teket maaomanike, omavalitsuste, keskkonnaametnike, ettevõtjate jt hulgas.

Projektijuhid: Taime Puura (kuni 2011 kevad) ja Eerik Leibak.

Sirtsu, Agusalu ja Muraka looduskaitsealade kraavide inventuuri põhjal tehtud ettepanekute põhjal – kuivenduse mõju vähendamiseks sulgeda kõik kaitsealade sees olevad kraavid – on algatatud RMK poolt tegevused Muraka looduskaitsealal paiknevate kuivenduste sulgemiseks. Neist kõige kiiremat tegutsemist nõudis Muraka looduskaitsealal asuv Ratva järve väljavoolukanal ja sellel asuv tamm, mis tänaseks on renoveeritud. Planeerimisel on mitmete kuivendussüsteemide sulgemine eesmärgiga taastada sealsete soode terviklikkust. Töid teostas RMK.

Käivitunud on ka Soomaa Rahvusparkis Kuresoo kuivendatud osa taastamise projekt, alustati puistu eemaldamisega ja 2012. a on võimalik tammide ehitus kuivenduskraavide sulgemiseks.

2011. a augustis algas projekt „Meliooreeritud turbamaardlate kasutusvõimaluste hindamine. Piloottprojekt“, mis kestab kuni 2012. aasta juunikuuni.

Projekti eesmärgiks on hinnata kogu Eesti piiresse jäävate Keskkonnaregistris turbamaardlatena arvel olevate alade kasutusvõimalusi ning koondada vastav metoodika. Selle eesmärgi täitmiseks on välja valitud kolm pilootala, kus teostatakse lausaldased inventuurid alates mulla geoloogilistest uuringutest kuni botaaniliste inventuurideni välja. Inventuuride tulemustest lähtuvalt aga saab koostada metoodika, kuidas teiste samasuguste turbamaardlate erinevaid kasutusvõimalusi oleks kõige kulu-, aja- ning otstarbe efektiivsem hinnata.

2011. aasta sügisel tehti peamiselt välitöid, et talvisel ajal oleks võimalik aruandluse ning proovidega edasi tegeleda. Valmis said botaaniline ja sammaltaimede inventuur; teostati metsainventuur selgitamiseks metsaga kaetud aladel olevate vääriselupaikade arvu; puuriti turbaprofiile turba koostise ning omaduste määramiseks; võeti mullaproove pindmisest kihist; et selgitada välja, kas alasid oleks mõistlik kasutada põllumajanduseks; hinnati kuivenduskraavide hetkeolukorda ning võeti veeproove hindamiseks kraavide mõju veelustikule ning veekvaliteedile.

Projektijuht on Arvo Aljaste.

Teised looduskaitse tegevused

Loodushoiutööd

ELFi talgud 2011. aasta

2011. aasta oli ELFi talgutele enneolematult tihe. Kokku toimusid 40 talgut 26s erinevas paigas: Soomaa RP (2 talgut), Otepää LP, Alam-Pedja, Põhja-Liivi sooservad, Palupõhja looduskool (4), Kesselaid (2), Saarnaki, Pivarootsi, Vilsandi, Laidevahe LKA (3), Kumari laid (2), Karula RP, Haeska (2), Manilaid (2), Viidumäe LKA, Luitemaa LKA (2), Kurese, Abruca (2), Matsalu puisniit, Laagri ja Humala nahkhiirte püsielupaigad, Osmussaar (2), Vormsi, Koiva-Mustjõe MKA, Piusa jõe ürgoru MKA, Kuusnõmme ja Saastna.

Kokku osales talgutel 668 vabatahtlikku, kes panustasid looduse heaks 7817 tundi tööd. Talgutööd olid suunatud põhiliselt pärandkoosluste hooldamisele ja taastamisele: niitmine, võsavõtmine, karjaedade ehitus ja kopratammide lõhkumine. Hooldati ka kõre sigitiike ja neljadel talgutel tehti mitmeid erinevaid töid Palupõhja looduskooli heaks. Talgulised löid käe külge loopealsetel, puis-, ranna-, lammi-, aru- ja märgadel niitudel. Lisaks tammitati kuivenduskraave rabas, taastati liivikut ning parandati kalade ja kahepaiksete sigimistingimusi vanajõgedes ning tiikides.

Talgute läbiviimisel ja kohapealsel korraldamisel löid kaasa 29 vabatahtlikku talgujuhti. Lisaks kaasati esimest aastat vabatahtlikke saagide käsitlejaid, keda kogunes neli. Kõik nemad ja lisaks mitmed talgujuhid said enne talgu hooaja algust ka saagide ohutu käsitlemise koolituse. Lisaks toimusid hooaja eel koolitused esmaabist ning loodustalgute juhtimisest. Teist aastat oli tihedamal talguhooajal talgujuhina abis pikemaajaline vabatahtlik BTCVst - Kareem Jones veetis ELFi juures kokku 3 kuud ning vedas 3 talgut.

Avalikkusele olid osalemiseks avatud 36 talgut, neist kahest teavitati üksnes vene keeles. Ülejäänud üritustel osalesid sõpruskonnad ja vabauhendused. Üks talgugrupp saabus BTCV vahendusel Suurbritanniast. Nii kevadisel kui sügisel koolivaheajal on tekkinud väärt traditsioon Palupõhjas peretalgud pidada. Neil arvestatakse kõiki tegemisi ja talgutöid plaanides laste ning lastevanemate vajaduste ja jõuga.

Alguse sai ELFi talgute teema-aastate traditsioon – 2011. aasta oli loopealsete aasta. Selle egiidi all toimus ühtekokku 11 talgut ning kaasneva teavitustööga toodi tähelepanu loopealsete temaatikale.

Soomaa talgud 21.- 23. oktoobril olid ELFi talgute poolseks osaks Conservation Volunteer Alliance'i kampaaniast Big Green Weekend 2011. Selle raames tegi kümnes riigis üle Euroopa vabatahtliku tööd üle 4000 inimese.

Hea tähelepanu sai 2011. a juulis koostöös Puulaevaseltsiga Viikan teist korda toimunud Talguregatt. Selle kahenädalase merereisi käigus tehti talgutöid Manijal, Abruhal, Kessel, Osmussaarel ja Vormsil. Talguliste tegemised said igapäevaselt kajastatud blogis talguregatt.wordpress.com, mida on ühtekokku kahe aasta jooksul vaadatud üle 10 000 korra.

Teist aastat leidsid aset ja kinnitasid kohta traditsioonis ka moosikeetmise talgud. Selle käigus pannakse purki päris omad moosid, et tuleva aasta talgutel võtta oleks.

Talgute korraldamist rahastasid SA Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK), Migratsiooni ja Integratsiooni Sihtasutus „Meie Inimesed“ (MISA), RMK, Tallinna Sadam, The Stavros Niarchos Foundation, Central Baltic Interreg IVA programm, Swedbanki annetuskeskonna kaudu annetajad ning talgutel osalejad.

ELFi koostööpartnerid talgute korraldamisel olid: Keskkonnaamet, LKÜ Kotkas, BTCV, Kalev Au, EstYes, RMK, Tuulingu talu, Puulaevaselts Vikan, Kollamaa puhkemaja, Pivarootsi mõis, Mardu stuudio ning paljud teised maaomanikud ja -valdajad, toidupoolise, peavarju ja muu tarviliku eest hoolitsejad.

2008. aastal käivitatud talguhuvilisi koondava infolisti Talguteatajaga oli 2011. a lõpuks liitunud 2030 inimest. Venekeelses talgute listis oli 274 liiget.

Aastatel 2001-2011 on ELFi korraldusel toimunud 262 talguüritust, millel on 4666 osalise ühisel jõul tehtud 43 304 tundi vabatahtlikku tööd.

2012. aastal jätkuvad talgud senisest suuremas mahus. Talgute korraldamist toetavad KIK, RMK, The Stavros Niarchos Foundation, Central Baltic Interreg IVA programm ja Swedbanki annetuskeskonna kaudu toetajad.

Talguprojekti töötajad 2011. aastal: projektijuht oli Tarmo Tüür, osalise koormusega lõi kaasa Siim Kuresoo. Vabatahtlikena aitasid talgute korraldamisele kaasa Indrek Kuuben, praktikant Rimo Lausmaa ja Tuuli Köller.

Niitude hooldamine saartel

2003. a alustatud projektide “Kesselaid” ja “Rohumaade hooldus” raames jätkuvad hooldustööd Saaremaa kõrge väärtusega puisniitudel Tagamõisas ja Viidumäe looduskaitsealal ning Kesselaiul. Tegevusi viivad läbi kohalikud elanikud loodushoiutoetuste ja ELFi poolt soetatud riistvara toel.

Liigi- ja koosluste kaitse

ELFi looduskaitse-andmebaas hõlmab enamikku Eesti elupaigatüüpe ja loodusväärtusi. Läbi viidud üle-eestiliste inventuuride [põlismetsad (1993-1996); puisniidud (1995-1996); märgalad (1996-1998); niidud (1999-2001), sood (2009-2010) jt.] andmed on täielikult digitaliseeritud ja süstematiseeritud. Andmebaas koosneb 31.12.2011 seisuga 23423 kirjest (millele lisandub 6975 niidukirjet), iga kirje on ühe konkreetse elupaiga kohta (hõlmab tavaliselt 0,5 – 100 ha) ja sisaldab andmeid selle seisundi, väärtuste ja liigilise koosseisu kohta. Andmebaas vastab Euroopa kriteeriumitele ja võimaldab selle kasutust riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil.

Väljavõtted kaitstavate liikide ja väärtuslike koosluste kohta on edastatud Keskkonnaregistrile (EELIS), Keskkonnaministeeriumi looduskaitseosakonnale, Euroopa Komisjonile jt asjakohastele institutsioonidele, aga ka Eesti flora levikuatlasele (Tartu 2005). Lisaks "traditsioonilisele" väljavõttele on Keskkonnaregistris ka eraldi teemakiht 'sood', mille materjal põhineb ELFi 1997. ja 2009-10. a. välitöödel; seda andmekihti on kavas ka edaspidi

parandada ja täiendada. ELFi andmebaas on oluline, püüdmaks tagada Natura 2000 protsessi objektiivsust looduskaitsealastest aspektidest lähtuvalt. Samuti on oluline seirata Natura kriteeriumite täitmist Eesti riigi ja arendajate poolt (arendustegevus, sh planeeringud; riikliku ülevaate koostamine Natura-alade kaitse osas; Natura-aladel loodushoiutööde rahastamine). Nendele tegevustele aitab kaasa osalemine Eesti-sisestes ja rahvusvahelistes koostöövõrgustikes (Eesti Keskkonnaühenduste Koda, WWF, CEEWEB, IUCN).

Ropka-Ihaste looduskaitseala moodustamine

Alates 1990. aastate algupoolest on ELF ühes teiste keskkonnaorganisatsioonidega käsitlenud keskkonnaministeeriumiga toimuvatel kohtumistel Ropka-Ihaste kaitseala moodustamise protsessi. Senini ei ole Keskkonnaministeerium suutnud sätestada alale kaitsestaatust, kuigi see on ekspertide kohaselt nii Eesti kui ka Euroopa mõistes tähtsaid kooslusi ja loomaliike. Juba mitmendat aastat saame vastuseks, et looduskaitseala kaitse-eeskirja eelnõu on ministeeriumisisel koostööst ja minemas e-õiguse kaudu koostööst teistele ministeeriumitele. Endiselt on vastajaks kauaaegne keskkonnaministeeriumi kantsler Rita Annus, keda siis peab sekundeerima antud küsimustes ka vahetunud keskkonnaminister.

Looduskaitse planeerimine

Kaitsekorralduskavade koostamine

Aastal 2011 koostati ELFis üks kaitsekorralduskava - Jõgevamaal asuva Aidu looduskaitsealal leiduvate väärtuste kaitseks vajalike meetmete planeerimiseks. Kaitsekorralduskava käigus hindasid eksperdid ala sobivust musta-toonekure toitumiseks ja pesitsemiseks, metsise mängu seisundit ja kuivenduskraavide mõju kaitseala läbivale Piknurme jõe ning kraavide sulgemise võimalusi. Pisikese Aidu looduskaitseala peamiseks väärtuseks on vanad liigirikkad metsad, mida on inimene küll kuivendusega tugevasti mõjutanud, kuid mille loodusväärtused on suures osas siiski säilinud.

Meie Karula

Sügisel käivitas MTÜ Karula Hoiu Ühing projekti „Meie Karula“, kuhu ELF on kutsunud üheks koostööpartneriks. Projekti eesmärgiks on Karula rahvusparki elanikkonna ja rahvusparki alal otsuseid tegevate ametkondade vaheliste kestlike koostöövormide väljaarendamine, et tagada kohalike kaasamine nende elukeskkonda puudutavate otsuste langetamisse. 2011. aastal viidi projekti raames läbi ühine külastus Vilsandi, Soomaa ja Matsalu rahvusparki, kus ühiselt arutati rahvusparkis üleskerkivaid probleeme kohalike elanike ja ametkondade vahel. Detsembris viisid ELFi töötajad Karula rahvusparki läbi kogukonnakoosoleku, mille käigus kaardistati rahvusparki peamised probleemid kohalike elanike pilgu läbi. Projekti raames käib regulaarselt kokku ekspertgrupp, mis koosneb Keskkonnaameti, RMK ja vallavalitsuste töötajatest, Karula Hoiuühingu liikmetest, kohalikest elanikest ja ELFi esindajast. Loe lähemalt siit: <http://www.khy.ee/?23>

Liigikaitse

Lendorav

Lendorava projekti põhieesmärgiks on olnud ja jääb ka tulevikus aktuaalse info kogumine lendorava esinemispaikade kohta. Selleks inventeeritakse lendoravatele sobivaid metsi nii varasemates esinemiskohtades kui nende ümbruses. Praegu on teada 98 lendorava leiukohta. Kuid kõik neist pole igal aastal asustatud.

2011. aastal inventeeriti koostöös Eesti Looduseuurijate Seltsi ja Keskkonnaametiga lendoravatele sobivaid metsi peamiselt Virumaal. Lisaks kontrolliti saabunud vihjeid lendoravate esinemisest Jõgeva- ja Võrumaalt. Raadiomärgistatud isendeid jälgiti Virumaal Oonurmes, Iisakus ja Palasil.

2011. aastal leiti Virumaalt kokku 3 uut lendorava elupaika. Neist 1 leiti raadiomärgistatud lendoravate jälgimise abil. Samas ei tuvastatud mitmes varem teada olnud leiukohas lendoravate tegevusjälgi. 2011. aastal kontrollitud 38-st keskkonnaregistrisse kantud lendorava leiukohast oli asustatud vaid 15 leiukohta. 23 lendorava registreeritud leiukohas kontrollkäikudel lendoravate tegevusjälgi ei leitud. Mitmete leiukohtade tühjaksjäämine võib olla seotud viimase kahe raske ja lumerohke talvega. Nii nugised kui ka kakud ei saanud siis oma tavapärast toitu lumerohkuse tõttu kätte ja pidid seda leidma lume pealt või puu otsast. Kui lendoravate leiukohad on omavahel metsadega ühenduses, asustavad lendoravad tühjaks jäänud sobiva elupaiga mõne aasta jooksul uuesti.

Viimastel aastatel on lendoravate elupaigad järjest enam killustunud. 2011. aastal alustati lendorava teadaolevaid leiukohti ühendava võrgustiku kavandamist.

Edaspidised plaanid 2012. aastal:

1. Jätkata lendoravale sobilike metsade inventuure ning raadiotelemeetrilisi uuringuid.
2. Jätkata lendoravate elupaikade sidusa võrgustiku loomist. Selleks on vajalik inventeerida ja kaardistada teadaolevate leiukohtade vahelisi võimalikke liikumiskoridore ning saavutada kokkulepe RMK ning erametsa omanikega ühenduskoridorides püsiva metsa säilitamiseks.
3. Anda soovitusi raiete kavandajatele ja raieteatiste kooskõlastajatele lendorava metsades tööde läbiviimiseks või tingimuste esitamiseks.
4. 2012. aastal tuleb koostada uus lendorava kaitse tegevuskava.

Lendoravaga seotud teemadega tegeleb Eestis suuremas või väiksemas mahus 5-6 inimest. Samas on annetustest kogutud rahad olnud oluliseks allikaks vajalike vahendite soetamisel. Nii on lendoravate jälgimiseks soetatud liikumisanduriga kaamera loomade ööpäevase aktiivsuse registreerimiseks, öövaatlusseadmed öisteks loomade jälgimiseks, endoskoop õõnsuste sisu uurimiseks, lampe, akusid jmt. Samuti on osa annetustest kogutud raha kasutatud inventuuride ja nendega seotud transpordikulude katmiseks.

Kui järgmisel aastal õnnestub kevadel leida poegadega pesapuu, proovime alustada Rein Marani ja/või Riho Västriku lendorava filmi tegemist.

Projektijuht Uudo Timm

Nahkhiired

2011. a. jätkus nahkhiirte kaitse korraldamiseks vajaliku teabe kogumine, nahkhiirte kaitse küsimustes nõustamine ja vajadusel vaiete esitamine. Toimusid talgud nahkhiirte elutingimuste parandamiseks (Alam-Pedja looduskaitsealal varjekastide ülespanek ning nahkhiirte talvituspaikades Laagris, Vääna-Postil, Humalas ja Vääna-Vitil teavitussiltide paigaldamine ja prahikoristus). Nõustati Eesti keskkonnaametite, Narva Linnavalitsust ja hulgaliselt eraisikuid. Koostöös ajakirjanikega kajastati meedias nahkhiiri ja nende kaitset. Jätkus infovahetus ELFi poolt hallatavas nahkhiirte huviliste postiloendis.

Hoiti ühendust EUROBATSi nõuandekomitee töörühmaga, mis kogub ja analüüsib andmeid tuuleturbiinide mõju kohta nahkhiirtele (*Intersessional Working Group on Wind Turbines and Bat Populations*). Lähtuvalt selles töörühmas koostatud juhistest on ELF püüdnud Eestis teadvustada vajadust hinnata paigaldatavate tuuleturbiinide mõju nahkhiirtele ja valida tuuleparkide asukohtadeks alasid, kus nahkhiirte hukkumise tõenäosus on väiksem.

Tegevusi kureerib projektijuht Lauri Lutsar.

Ilves

Maailma Looduse Fondi (WWF) Poola haru on Kirde-Poolas asuval Piska metsaalal juba 2006. aastast alates tegelnud kohaliku ilvesepopulatsiooni taastamisega. Uue elujõulise ilveste asurkonna loomiseks kavatakse ilveste Eesti metsadest kinnipüüdmist ja Poola asustamist jätkata. Ühe võimaluse populatsiooni taasasutamiseks Kirde-Poolasse annab just Eesti ilvesepopulatsiooni elujõulisus ja geneetilise sobivus.

Juba 2010. a. lõpul algasid konsultatsioonid ELFiga vastavate tegevuste algatamiseks ja päädisid 2012. a. lõpul vastavate lepingute allkirjutamisega, mille alusel plaanitakse esialgu püüda Poola viimiseks 2 isas- ja 2 emaslooma. ELFi rolliks on Eestis ilveste püügi organiseerimine, sh kastlõksude valmistamine ja ilveste transpordi korraldamine Poola. Ilveste püügipiirkondade valikul on aluseks võetud ilveste asustustihedus (valitud on kõrgema ilvese arvukusega alad) ning kohapealsete koostööpartnerite olemasolu.

Projekti koordinaator Jüri-Ott Salm, nõustavad, püüki ja transporti korraldavad zooloogid Raido Kont ja Marko Kübarsepp.

Konnad teel(t)

Arendati välja projekt Konnad teel(t), mille raames kavatakse 2012. ja 2013. aasta kevadel päästa rändel olevaid konni maanteedel hukkumisest. Projektiarenduse käigus leiti koostööpartnereid ning peeti läbirääkimisi erinevate ametkondadega. Tegevused hõlmavad ka laialdast teavitustegevust, koolitusi jms. Rahastab KIK, projekti koordineerib Agni Kaldma.

Eesti liblikate fauna muutused ja täiendavad inventuurid

Projekti „Eesti liblikate fauna muutused ja täiendavad inventuurid” käigus koguti 2011. aastal lepidopteroloogilist materjali peamiselt öösel valguspüünistega ja ööpäevaringselt lõhnapüünistega, et saada täiendavat teavet liblikafauna liigilisest koosseisust. Töid teostas 2011.a. Eesti Lepidopteroloogide Selts (ELS), projekti toetas Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Vaatlusi teostati üle-eestiliselt, statsionaarsed valguspüüinised asusid Tartumaal Võnnus, Läänemaal Kunilas, Raplamaal Sõtke külas, Saaremaal Sõrve Säärel, Saaremaal Vanamõisas, Tallinnas Loomaiais, Veskimetsas ja Pärnamäel, Põlvamaal Korelas, Harjumaal Mustjõel ja Ihasalus.

ELSi hinnangul oli 2011.a üldiselt liblikate jaoks hea ja soodne aasta, sest eelnevad talved olid korraliku lumekattega ja seega talvitumine soodus. Mitmeid liike, keda eelnevatel aastatel oli tabatud ainult üksikuid isendeid, registreeriti arvukamalt, näiteks piimalillevöötsuru (*Hyles euphorbiae*) ja kassitapuöölane (*Emmelia trabealis*). Mõlema liigi puhul on tegemist uute leiukohtadega. Oma levilat on tugevalt laiendanud hiidsambliklane (*Lithosia quadra*). Kas harulduste arvukat esinemist saab pidada soodsaks sisserändeks või on nad kanda kinnitamas, vajab selgitamist edaspidi tehtavate inventariseerimistega. Tendents on tõesti selles suunas, et põhjapoolsemad liigid kipuvad taanduma ja peale on tulemas lõunapoolsema levikuga liike. Peale mitmete haruldaste liblikaliikide fikseeriti 2011. aasta suvel 9 liiki liblikaid Eestis esmakordselt ja üks nendest esmaleiuna Baltimaades.

Nendest 9st esmaleiust on 7 pisiliblikad, projekti käigus jälgitud punktidest avastati Tartumaal, Võnnus ka üks uus suurliblikas *Eublemma purpurina*.

ELS avaldab kõik huvitavamad leiud väljaandes "Lepinfo", mis ilmub iga aasta ja koos sellega muutuvad andmed kõigile kättesaadavateks ja kasutatavateks.

<http://www.lepidoptera.ee/uudised.htm>

ELS esitas ELFile ka mitmeid ettepanekuid alade kohta, mis vajaksid tõhusamat kaitset, täiendavaid uuringuid või konkreetseid taastamistöid, et säilitada liblikate elupaiku.

Loodame, et ELFi poolt Keskkonnaametile edastatud Eesti Lepidopteroloogide Seltsi tehtud ettepanekuid on võimalik arvestada ja nii edasisi uuringuid kui ka praktilisi töid nimetatud kohtades ELSiga edasises koostöös läbi viia, sh nii mõnelgi pool elupaikade taastamisel kasutada ka talguliste abi.

Projektijuht: Kaia Lepik

Säästev areng

Teeme Ära

2011. aastal oli ELF üle-eestilise Teeme Ära ettevõtmise – talgupäeva - peakorraldaja. Talgupäeva eesmärk oli panustada Eesti kodanikuühiskonna arengusse, edendades kodanikes aktiivset hoiakut, tugevdades kohalikke kogukondi ja toetades nende liidrite kujunemist. Talgupäeva peamiseks tunnuseks ongi see, et iga kogukond, ühendus või aktiivne kodanik saab ise otsustada, mis vajab äratemist ning milleks teisi inimesi kaasa kutsuda. Sellises formaadis toimus talgupäev juba teist korda.

2011. aasta talgupäeva peeti 7. mail, talgud korraldati 969 kohalikus kogukonnas ning neil osales 26 001 inimest (ligi 2% elanikkonnast). Talgupäeva raames toimusid erinevad talgud mitmel pool üle Eesti: külatalgud, heakorralgud, looduskaitse talgud, mälestiste talgud, mõttetalgud, korteriühistute talgud jne.

Koostöös ERMiga alustasime talgulugude kogumist, erinevatest paikadest ja aastakümnetest. Kokku laekus üle 100 omanäolise talgulo. 2011. aasta oli ka Euroopa vabatahtliku tegevuse

aasta. Koostöös Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskusega rõhutati sel aastal Teeme Ära talgupäeva kaudu vabatahtliku töö ulatust, vajalikkust ning väärtust.

Talgupäeva korraldasid Eestimaa Looduse Fond, Eesti Külaliikumine Kodukant, Eesti Muinsuskaitse Ümarlaud, Teeme Ära Minu Eesti, Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskus, Vabauhenduste Liit EMSL. Partneritena löid kaasa Kodanikuühiskonna Sihtkapital, EMT, Swedbank, Coca-Cola HBC Eesti, Dorpat, Nordic Hotels, Fraktal, Vakaru Refonda, Premia, Opel jt.

ELF jätkab talgupäeva korraldamisega ka 2012. aastal. ELFi poolne üldkoordinaator Tarmo Tüür.

2011. a jätkus vabatahtlike võrgustiku poolt ka töö Teeme ära – *Let's do it* idee tutvustamisel maailmas. Nõnda on rohkem kui 2 miljonit inimest tänaseks erinevates riikides osa võtnud mõnest Teeme Ärast inspireeritud koristusaktsioonist. 2011. a rahastati rahvusvahelisi tegevusi ka Eesti riigi eelarvest. ELFi rolliks on projekti administreerimisega seonduv. Asutati Teeme Ära Sihtasutus, kes edaspidi kureerib äratagemist globaalses mastaabis. Ette valmistati jaanuariks 2012 pea 90 riigi eestvedajate kohtumist, mida toetasid lisaks EAS ja Avatud Eesti Fond.

"Teeme Ära 2008" prügikoristusaktsiooni ajal toodi Eestimaa metsadest välja ligi 10 000 tonni prügi. OÜ Utileek ja OÜ Utileek Lõuna omandusse anti üle käitlemiseks kokku 4 000 tonni prügi, millest hinnanguliselt 1000 kuni 2000 tonni on ikka veel „ajutisel“ platsil Raadi lennuväljal Tartu vallas ja teist samapalju Viimsi vallas. Hoolimata tähtaegade pikendamistest ja Keskkonnainspektsiooni ettekirjutustest Utileegid oma kohustusi lõpuni täitnud ei ole – jäätmed on lõpuni käitlemata. Täna on mõlema firma suhtes alustatud ka pankrotimenetlust. Seetõttu pole ka ELFi jaoks tegevused lõppenud ja endiselt otsitakse lahendusi, kuidas riik või omavalitsused saaksid firmasid korrale kutsuda ja paraneks ka vastava valdkonna seadused, et analoogsed olukorrad ei saaks korduda. Üheks võimaluseks on olmejäätmekäitlejatele tagatiste või kindlustuse seadmine, mis võimaldaks ettevõtte likvideerimisel kõrvaldada ka selle tegevusetusest jäänud prügi probleemid. Keskkonnaministerium on senini ettepanekud vastava süsteemi kehtestamiseks tagasi lükanud kui mittevajaliku.

Maaelu

2011 olid ELFil töös järgmised maaeluteemalised projektid:

Projekt: DemoFarm

Projekti „Keskkonnahoidlike põllumajandusviiside alase Eesti-Läti koostöövõrgustiku arendamine" lühend Demo Farm eesmärgiks oli keskkonnateadlikkuse edendamine põllumajandustootjate ja tarbijate seas ning Lõuna-Eesti ja Põhja-Läti põllumajandustootjate tegevuse parendamine, vähendamaks tootmisega kaasnevaid kahjulikke mõjusid loodusele. Projekt lõppes 2011. a. Läti-Eesti ühisprojekt oli peamiselt finantseeritud Interreg IIIA Eesti-Läti piiriülese koostöö programmist ja KIKist

Projekti käigus tehti koostööd 10 taluga: Alt-Lauri talu, Kanarik-Jakobi talu, Kurese talu, OÜ Koivakonna, OÜ Viraito, Pajumäe talu, Riido Ökotalu OÜ, Sepa talu, Sürgavere Põllumajandusühistu, Väike-Nakatu talu. Nende ettevõtete tegevust analüüsiti, koostati keskkonnahoidliku majandamise kavad, korraldati koolitusi ja vahetati kogemusi Läti ning Rootsi talunike ja teiste asjaosalistega. Projekti väljundina koostati ettepanekud

põllumajanduse ja keskkonnakaitsega seotud asutustele põllumajandus- ja keskkonnapoliitika osas, eelkõige seonduvalt EL Ühtse Põllumajanduspoliitikaga seonduvas.

Projektijuht Teet Eomäe.

Projekt: Snowbal

Projekti “Toitainete koormuse vähendamine Läänemerre ja pärandkoosluste majandamine”, lühend Snowbal eesmärgiks on bioloogilise mitmekesisuse säilimisele ja suurendamisele kaasa aitamine, vähendades ühtlasi ka põllumajandusest pärit toitainete kannet Läänemerre pärandkoosluste majandamist parandades. Eesmärgi saavutamiseks kaasatakse piirkonna põllumajandustootjaid, koostöö toimib vahetu suhtlemisena õppereisidel ja individuaalsel farmide nõustamisel Eesti ja välisekspertide poolt. Projekti käigus korraldatakse muuhulgas 10 looduskaitsealist talgulaagrit ning antakse sisend uue maaeluarengukava väljatöötamise keskkonnakaitsealiste põhimõtete paremaks rakendamiseks.

Intensiivne põllumajanduslik tootmine on peamine põhjus, mis põhjustab Läänemere eutrofeerumist; teiselt poolt põhjustab elurikkuse kadu pärandkooslustel ka liiga vähene majandamine. Majanduslikult tõhus, kuid samal ajal keskkonnasõbralik tootmine peaks negatiivseid suundumisi vähendama.

2011.a toimusid talgud Saastna rannaniidul ja Haeskas ning esimene õppereis Saaremaale, kus Hiiumaa ja Läänemaa lihavedekasvatavad ning pärandkoosluste hooldajad tutvusid Saaremaa kolleegide tööga. Loomakasvatuse oluline komponent sõnniku käitlemine on samuti valdkond, mis vajab tähelepanu: eesmärgiks on vähendada taimetoitainete jõudmist veekogudesse ja Läänemerre, see aga nõuab läbimõeldud sõnniku käitlemist. Projekti käigus uuritakse mudeltalude näitel pärandkoosluste majandamisega seonduvat, selgitatakse välja kitsaskohad ja tehakse ettepanekuid uude maaeluarengukavasse, mille kaudu jagatakse põllumajandus- keskkonnatoetusi alates 2014 aastast.

Projekti partnerid: The Uppland Foundation (rts. k - Upplandsstiftelsen) ja Läti Looduse Fond. Projekti rahastab Central Baltic Interreg IVA programm. Projekti kaasrahastab Keskkonnainvesteeringute Keskus ja WWF Rootsi. Kestvus: juuni 2011 kuni detsember 2013. Projekt toimub tihedas koostöös Rootsi WWFi toetatava teise põllumajandusteemalise projektiga.

Snowbal projekti meeskond: Kaia Lepik - maaeluexpert ja projektijuht; Lia Rosenberg – maaeluexpert; Siim Kuresoo - talgute eestvedaja; Kertu Hool – kommunikatsiooni ekspert

Projekt: Meatbal

Projekti “Põllumajandusreostuse vähendamise võimalused”, lühend Meatbal eesmärgiks on põllumajandusliku reostuse vähendamine Läänemerre ja elurikkuse säilitamisele kaasaaitamine. Selleks on kavandatud pilootaladel uurida ja taastada veerežiimi rannaniitudel – Nõukogude aegsed sirged kuivenduskraavid on muutunud rannaniidud liialt kuivaks, see aga takistab nt niidurüüdi, naaskelnokali jne kaitsealustel liikidel edukat pesitsemist. Vesi peaks lageda rannaniidu lompides säilima vähemalt juuli alguseni, mis võimaldaks kurvitsalistel pehmest mudast pisikesi selgrootuid toiduks otsida. Ka haruldane juttuselg-kärnkonn e kõre vajab oma elupaigaks ja edukaks kudemiseks palju pisemaid lompe ja sonne.

Märgalad ja kraavid, kus vesi aeglasemalt voolab, vähendab eutrofeerumist põhjustavate toitainete jõudmist merre. 2011.aastal valmis projekti raames MTÜ Põhjakonn poolt läbi viidud looduskaitseline ekspertiis rannaniidukraavide voolusängide võimaliku muutmise kohta, loomaks soodsamaid elupaigatingimusi kaitsealustele liikidele. Ekspertiis viidi läbi kuuel pilootalal Lääne- ja Hiiumaal. Läänemaal valiti välja neli rannaniitu Matsalu rahvuspargis: Salmi, Keemu, Põgari-Sassi ja Haeska ning Hiiumaal kaks rannaniitu: Käina ja Vaemla Käina-Kassari looduskaitsealal. Pilootalade väljavalimisel lähtuti selles, et tegemist oleks hooldatavate aladega, mis oleksid samas ka olulised rannikukurvitsaliste pesitsuspaigad ning linnustiku seirealad. Seireala staatus annab võimaluse jälgida veerežiimi muutuse mõju linnustikule. Vastavalt kõre kaitse tegevuskavale on kõik pilootalad valitud välja ka selle kärnkonnaliigi taasisustamisaladeks, mistõttu on veerežiimi parandamine väga oluline ka kahepaiksete seisukohast lähtuvalt. Lisaks võeti rannaniitude valikul arvesse ka nende võimalikku funktsiooni põllumajandusreostuse puhveraladena, vähendamaks reostuse otsest mõju rannikumerele.

Meatbal projekti meeskond: projektijuht Kaia Lepik, koostöökoordinaator Lia Rosenberg, looduskaitseeksperdid Silvia Lotman ja Riinu Rannap.

Projekt: Maaelu Arengukava meetmed looduskaitse eesmärkide toetamiseks

Seoses riikliku maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistamisega algatas ELF looduskaitsega seotud meetmete väljatöötamiseks projekti, mida asuti ellu viima KIKi toel. 2011. aasta jooksul telliti projekti raames kolm tööd, mis käsitlesid põllumajandusmaastiku mitmekesisust: põllulindudele suunatud meetme „Hõrendatud külv“ rakendamise võimalikkusest Eestis, põllulindudele suunatud meetme „Külvivabad pinnad“ rakendamise katse aruanne ning puude gruppide ja vanade puude säilitamiseks põllumajandusliku keskkonnameetme väljatöötamiseks andmete kogumine. Tellitud tööde põhjal jätkub meetmete välja töötamine ja suhtlus ametkondadega meetmete Eestis rakendamise osas.

Projektijuht Silvia Lotman.

Maaeluarengukava soovitusel:

2011 esitati ülaltoodud projektide ühe tulemusena Põllumajandusministeeriumile mitmed soovitusel uue perioodi maaeluarengukava (MAK) ja selle alusel makstavate toetuste osas. Kokkuvõtte peamistest ELFi/EKO seisukohtadest:

Põllumehe poolt toodetavad avalikud hüved, eelkõige põllumajandusega seotud elurikkuse kaitse ja muud keskkonnateenused tuleb õiglaselt tasustada. Tuleb lõpetada kõrge loodusväärtusega (KLV) põllumajanduse diskrimineerimine, kaotades "50 puu reegel" ja muutes põllumajandusmaastiku elemendid (alleed, hekid, põõsaribad, lahtised kraavid, tiigid, üksikpuud ning puuderühmad, suured kivid jne) toetusõigusliku pinna osaks. Tuleb lõpetada iga-aastane rohpurustamise toetamine, säilitades võimaluse purustada niidet vaid põhjendatud vajaduse korral, näiteks karjamaade üleniitmisel.

Praegu 2. samba vahenditest makstavate toetuste, mis toimivad EL tasemel hõlpsasti ühtlustatavate reeglite järgi, tuleb võimalusel viia 1. samba alla. Tänaest keskkonnatoetustest puudub see eelkõige mahetootmise toetust. Mahetootmise osakaalu otsustav suurendamine oleks soodne põllumajandusmaa elurikkusele ja vähendaks veesaastet. Tegemist on EL tasemel reguleeritud tootmisviisiga, mis teeks selle toetamise 1. sambast

suhteliselt lihtsaks. Ka pool-looduslike koosluste hooldamisele suunatud lihtne baastoetus võiks uuel perioodil olla toetatud 1. samba vahenditest, kui suudetakse EL tasemel kokku leppida selle toetuse tingimustes. Teistest praegu 2. samba vahenditest makstavatest toetustest võiks uuel perioodil 1. sambast saada rahastatud ebasoodsate alade toetus, Natura 2000 alade toetus ja nitraaditudlike alade toetus. Kui nendes asjades ei õnnestu EL tasemel kokku leppida, tuleb näha ette need toetused uues MAKis ja jätkata nende maksmist 2. samba vahenditest. Sõltumata sellest, kumma samba vahenditest neid toetusi makstakse, tuleks mahetootmise toetus ja pool-looduslike koosluste hooldamise baastoetus kavandada piisavalt kõrged, et muuta need ühtviisi atraktiivseks nii suurtele kui väikestele tootjatele.

Pärandkoosluste hooldamist tuleb hakata toetama ka väljaspool Natura 2000 alasid. Lisaks lihtsale (ja võimalusel hoopis 1. samba vahenditest makstavale) baastoetusele peaks uus MAK sisaldama piisavalt mitmekesist pärandkoosluste kaitseks mõeldud meetmete paketti, mis vastaks meie elupaikade ja liikide nõudluste paljususele. Need peaksid näiteks sisaldama erinevaid niitmise algustähtaegu, võimalust niita üle aasta, niidetud alade ädalas karjatamist, võsa ja pilliroo eemaldamist. Samuti tuleb näha ette toetused pärandkoosluste majandamiseks vajalike investeeringute (loomad, aiad, ehitised, tehnika) jaoks.

Mosaiikne põllumajandusmaa vajab uuel perioodil senisest suuremat tähelepanu. Lisaks kiviaedadele tuleks uuel perioodil toetada ka teiste traditsiooniliste mosaiikse põllumajandusmaa elementide (alleed, hekid, põõsaribad, lahtised kraavid, tiigid, üksikpuud ning puuderühmad, suured kivid jne) hooldamist ja välistada nende hävitamine teiste toetuste toel (näiteks ei tohiks uuel perioodil kasutada maaparandussüsteemide hooldamise toetust lahtise kraavituse asendamiseks drenaažiga). Kaaluda tuleks vanade, ekstensiivselt kasutatavate viljapuuaiade säilitamise toetamist.

Põldude ja kultuurrohumaadega seotud elurikkusest omavad suurimat tähtsust rändlindude, sh. kaitsealuste ja ohustatud haneliste peatuspaigad. Nende säilitamiseks on vajalik jätkuv majandamine, mistõttu on vaja maksta toetusi rändlindude poolt tekitatud kahju hüvitamiseks. Seni on seda makstud siseriiklikest vahenditest, kuid õigustatud on uuel perioodil näha ette vastav MAK meede. Kaaluda tuleks ka ohustatud põllulillede, nagu nisulill ja rukkilill, suhtes sõbraliku majandamise toetamist.

Nagu eelnevast näha, on lisaks mahetootmisele olemas rida lihtsaid meetmeid, mille rakendamine oleks soodne keskkonnale mitmes mõttes: aitaks hoida või taastada elurikkust, vähendaks vee ja õhu saastamist ning säilitaks mullaelustikku. Kehtiv MAK 2007-2013 proovib lahendada seda ülesannet keskkonnasõbraliku majandamise meetme abil. Kuivõrd see koosneb tegevustest, mis ei moodusta omavahel sidusat tervikut, pooldab ELF uuel perioodil paindlikumat lähenemist, mis võimaldaks tootjal valida endale sobivad tegevused iseseisvalt. Uus MAK peaks sisaldama eraldi konkreetseid meetmeid, nagu pestitsiidide (eelkõige glüfosaatide) ja mineraalväetiste (eelkõige N) kasutamise vähendamine, loomade väljas karjatamine, niitmisaegade ja -viiside kohandamine elustiku vajadustega, viljavahetus (sh. liblikõieliste kasvatamine), talvine taimkate (sh. püsirohumaad), rohumaaribade säilitamine või rajamine, põõsaribade, puuderidade või -tukkade istutamine (sh. viljapuud ja marjapõõsad) ning märgalade/tiikide rajamine ja korrashoid. Künnivaba viljeluse toetamine eeltingimuseks peaks olema pestitsiidikasutuse suurenemise vältimine.

Uuel perioodil tuleb laiendada toetust saavate ohustatud kohalike taimesortide (täna üksnes sangaste rukis) nimistut. Ohustatud loomatõugude kaitseks ja nende asurkondade kasvatamiseks väljasuremisriski minimeerivale tasemele tuleb suurendada maakarja veise

toetusmäärade, lahendada tuleb tori hobuse toetatava populatsiooni määratlemisega seotud erimeelsused ja tunnustada maalamba populatsioonid ohustatud tõuna, misjärel tuleb alustada ka maalamba pidamise toetamist.

Investeeringutega seotud toetuste puhul tuleb uuel perioodil lähtuda põhimõttest, et need peavad lisaks tootlikkusele toetama ka avalikku huvi. Maaparandusmeetme puhul tuleb tagada KLV põllumajandusmaa hea seisund (muuhulgas mitte asendada lahtisi kraave dreanaažkuivendusega) ja veeressursside säästlik kasutus (kahepoolne reguleerimine) ning minimeerida toitainete äravool puhastuslodude ja spetsiaalsete püünisfiltrite abil. Investeeringute puhul loomakasvatushoonetesse tuleb vältida aastaringsest sees peetavate karjade osakaalu suurendamist ja siduda enam kui 300 loomühiku suurustesse lautadesse tehtavate investeeringute toetamine sõnnikust biogaasi või sellega võrdselt hea energiakandja tootmisega. Teisi taastuenergia tootmise projekte tuleb toetada tingimusel, et need on kooskõlas elurikkuse säilitamise ja maastikukaitse põhimõtetega ega konkureeri ülemääraselt toidu tootmisega. Eelkõige tähendab see energia tootmist täna kasutamata või üksnes purustamisega hooldatavatelt rohumaadelt ja põlluservadesse või kasutusest välja jäänud põllumajandusmaale kasvanud looduslikust võsast. Energiakultuuride rajamist tuleks toetada vaid kohtades, kus need täidaksid lisaks ka veekaitse-eesmärgi või vähendaks erosiooniõhtu ega oleks vastuolus maastikukaitse põhimõtetega.

Erametsanduse toetused tuleks tänasest selgemalt siduda avaliku huviga, integreerides metsaelustiku kaitse ja metsaressursside säästva majandamise vajadused. Lisaks tänasele Natura 2000 erametsade toetusele tuleks hakata toetama ka siseriiklike metsakaitsealade ning metsade vääriselupaikade ja kaitsealuste metsaliikide püsielupaikade säilitamist. Toetused tuleb siduda konkreetsete elupaikade kaitsevajadustega. Toetada tuleb nii spetsiifilisi passiivseid meetmeid, nagu majanduslikult kasulikest raietest loobumine kui ka aktiivseid, nagu majanduslikult vähetasuvad, kuid elustiku seisukohalt vajalikud raietööd või loodusliku veerežiimi taastamine.

Erinevate keskkonnaeesmärkide täitmine eeldab ka tootjate paljusust. Seetõttu on ka järgmisel perioodil vaja jätkata noortaluniku alustamise, mikrotootjate investeeringute ning ühistegevuse toetamist.

ELF on veendunud, et põllumajanduse keskkonnaeesmärkide nimel pingutamine on kasulik ka maaelule laiemalt ning aitab kaasa meie toidujulgeolekule. Seetõttu eeldame, et töö uue perioodi MAK ettevalmistamisel saab toimuma konstruktiivse koostöö vaimus.

Geneetiliselt muundatud organismid (GMO)

Aktiivset geneetiliselt muundatud organismidega seotud tegevust 2011. aastal ELFi poolt ei toimunud, kuna kogu tegevus oli vabatahtlikel alustel ning ajalisi ressurssi oli selleks vähe. Henri Laupmaa jätkas osalemist Keskkonnaministeeriumi juurde loodud Geenitehnoloogia Komisjoni töös, kus arutatakse uute GMO taotluste lubamist Euroopa Liitu (sh Eestisse). Seonduvalt ressursside vähesusega otsustati taandada ennast GENETi liikmeskonnast ja vastav avaldus saadeti teele 2012. a. alguses.

Energeetika

KKMile ja MKMile on jätkuvalt meelde tuletatud vajadust viia läbi täiendavaid uuringuid põlevkivi kasutuse osas, et otsustada, kas ja kuidas on kaevandamismahte võimalik vähendada ja milline oleks põlevkivi kasutamise optimaalseim viis. Vastavate uuringutega on lubatud keskkonnaministeriumis alustada 2012. a. – J. Tamkivi lubas seda alustada juba 2011. a. Kinnistamaks probleemi ulatust ja hinnates mh Eesti Energia suundumisi pigem põlevkivi kasutust suurendada, anti majandusminister Juhan Partsile järjekordselt keskkonna kirves. Energeetika küsimusi käsitletakse EKO, Tuuleenergia Assotsiatsiooni ja Taastuvenergia Koja kohtumistel, et leida võimalusi Eesti üleminekuks fossiilkütustelt taastuvenergia allikatele. Ühtlasi muudab läbirääkimised keeruliseks asjaolu, et merealadel puudub senini ühtne ruumi kasutust ja kaitset käsitlev planeering ning tuuleenergia arendajad näevad selle nõude rakendamisel ohtu avameretuuleparkide rajamisele.

Globaalsed keskkonnaprobleemid

ELFi globaalsete keskkonnateemade valdkonnas viidi 2011.a läbi Väliministeriumi rahastuse toel projekt "Eesti noorte, arvamusiidrite ning keskkonna ja arengukoostööga tegelevate vabaihenduste teadlikkuse kasvatamine üleilmse elurikkuse hävimise mõjust aastatuhande arengueesmärkide saavutamisele."

Projekti eesmärgiks oli kokku panna infograafiline lühifilm, mis oleks ühtviisi informatiivne kui tähelepanu pälviv. Sotsiaalvõrgustikus levitatava lühifilmiga püüame leida kaasamõtlejaid ühiskonnas aktiivsete gruppide, eelkõige noorte seas, eesmärgiga selgitada elurikkuse hävimise ning arengumaades tekkinud väljakutsete vahelisi seoseid. Noorte- ja keskkonnahariduskeskustes korraldatud arutelud näitasid, et säärane meedium on sobiv lähtepunkt kaasamiseks inimesi kaasa mõtlema ja arutlema –film ärgitas teemasse süvenema, küsimusi esitama ning mõtteid avaldama.

Täienenud www.elfond.ee/meieplaneet veebileht võimaldab huvitatuil haarata kiirelt analüütilist ülevaadet keskkonna ja arenguga seotud globaalteemade ringist, seejuures leida praktilisi näpunäiteid, näiteks kodanikutasemel maailmaparanduslikeks tegevusteks.

ELFi vimeo kontolt (<http://vimeo.com/elfond>) on lühifilm <http://vimeo.com/elfond/meieplaneet> levitatav veel lisaks inglise <http://vimeo.com/36169769> ning venekeelsete <http://vimeo.com/35792920> subtiitritega.

Projektijuht: Agur Paesüld.

Loodusharidus

Palupõhja looduskool

Palupõhja looduskooli loodushariduslikud tegevused käivitusid septembris 2004, mil LKÜ Kotkas, Eestimaa Looduse Fond ja Tartu Keskkonnahariduse Keskus (TKHK) sõlmisid koostöölepingu programmilise loodusharidusliku tegevuse arendamiseks Palupõhja looduskoolis.

2011. aastal Palupõhja looduskool töötas ja arenes, toimus palju erinevaid loodushariduslikke üritusi erinevatele sihtgruppidele ning paranesid tingimused ürituste korraldamiseks, tegutses Palupõhjate sõprade klubi.

Küsimused, mis endiselt lahendust ootavad, on tiigi taastamine vana lina leotamistiigi kohale (veelustiku programmide läbiviimiseks ja esmaseks veesõidukite õppeks), sauna ja pesukompleksi rajamine looduskooli territooriumile (siiani kasutatakse Ilvese kinnistul asuvat sauna), mis eeldab paremat heitvee käitluse lahendamist.

Looduskooli igapäevane tegevus on juhitud LKÜ Kotkas poolt, koolijuhataja on Robert Oetjen.

Muraste looduskool

Muraste Looduskool on asutatud 2006. aastal MTÜ Studio Viridis Loodushariduse ja Eestimaa Looduse Fondi poolt.

Koostöös Palupõhja looduskooli ja Tartu Keskkonnahariduskeskusega on kooli tegevuseks taotletud rahastust nii programmide läbiviimiseks kui ka juhendajate koolitamiseks.

Tegevusi viib Murastes ellu MTÜ Studio Viridis Val Rajasaare eestvedamisel ja toetab KIK.

Uudisteagentuur "Roheline Värav"

Alates 2007. aastast on Rohelise Värava vastutav väljaandja Säästva arengu planeerimise ja tehnoloogiate sihtasutus, kellega ELF sõlmis kaubamärgi „Roheline Värav” kasutuslepingu. Väljaande avaldamine on kahjuks lõppenud seonduvalt rahaliste raskustega.

Loodushelid

Projekti “Kõrv loodusesse” juht Veljo Runnel tegeleb jätkuvalt loodushelide salvestamisega ja kavandamisega kodulehekülje www.loodusheli.ee uuendamine koostöös Tartu Ülikooli Loodusmuuseumiga. Tegevused said toetust KIKist ja need on kavas viia lõpule 2012. a. lõpuks.

Üldtegevused

ELFi strateegiakoosolek Palupõhjas 2011

Septembris toimunud ettevõtmisel toimusid arutelud teemadel: ELFi juhtimine (sh toetajad), metsaprogramm, talgud, globaalsed teemad, mereprogramm, maaelu, nafta ja metsloomade taastuskeskus, looduskaitse/liigikaitse, ELFi kommunikatsioon.

Konkreetsamad tegevusplaanid kajastuvad eelpool valdkondade ja projektide ülevaadetes.

Avalikkussuhted 2011. aastal

2011. a. oli ELFi juubeliaasta, tegevusi jaguks kogu aastaks, kuid esile võiks tõsta "Eesti Looduse" ELFi pühendatud erinumbrit (täname toimetust!) ja oktoobris koos TEDxTallinna meeskonnaga korraldatud **inspiratsioonikonverentsi** TEDxLoodusele "[Looduse vastu ei saa](http://TEDxLoodusele)".

Kommunikatsioon on oluline kõigi ELFi tegevuste juures, olles sageli määrav komponent ELFi tegevustes. ELFi kuvand on hea: ELFi organisatsiooni teatakse, samuti peetakse kompetentsikeskuseks.

ELFi meediatöös on eesmärgiks ELFi võime suurendamine Eesti looduskeskkonda puudutavate teemade kajastamisel ja avalikkusele selgitamisel. Pidevalt on ELF esindatud olulisemates Eesti meediakanalites, üha rohkem on ELF asunud sõna võtma ka rahvusvahelisemalt. Ülevaade 2011. aasta meediakajastusest on avaldatud ELFi kodulehel: <http://www.elfond.ee/uudised/ajakirjandus>

Üheks avalikkusele kättesaadavaks ELFi-poolseks infokanaliks on ELFi koduleht www.elfond.ee, millel kajastatakse organisatsiooni tegevust kolmes keeles: eesti, inglise ja vene keel. Samas on toimunud vastavalt tegevuste pidevale arendamisele ka uute kodulehtede valmistamine, mille puhul on samuti eesmärgiks lisaks eesti keelsele avalikkusele jõuda ka inglise- ja venekeelsele auditooriumini.

ELFi tegevuste osas koostatakse vähemalt iga kahe kuu kohta infoleht, millest teavitatakse elektronposti teel vabatahtlikke, toetajaid ja partnereid, infolehed on kättesaadavad ka kodulehel.

Kommunikatsioonikanalina toimivad ka trükised, bioneer.ee, koolitused, messiväljapanekud ja teabepäevad, talgud. Ka filmiklippide tootmine ja nende levitamine meie kodulehel on olulised visuaalse kommunikatsiooni vahendid.

ELF on esindatud erinevates uue meedia valdkondades: Wikipedias, sotsiaalvõrgustikest Facebookis (ka ingliskeelse lehenä), sporaadiliselt on ELF esindatud blogosfääris, videoportaalidest on ELFil kanal Youtube'is ja Vimeos.

Peamiste sihtrühmadena on ELF määratlenud: looduskaitstjad, põllumehed, metsamehed, toetajad, ametnikud, noored, aktiivsed kodanikud, ajakirjanikud, ELFi vabatahtlikud. Oluline on siin välja tuua noori, kes pakuks järelkasvu.

Sisekommunikatsiooniks toimuvad töökoosolekud, koolitused, toimiv sisesuhtlus nii siselistis kui ka inimeste vahel otse, mitteformaalselt.

Kommunikatiivsed eesmärgid on mitte ületada enda kompetentsi piire, mitte langeda lõksu kommenteerides kõike ja osaledes kõiges. Noortele suunatud kommunikatsioon – leida loodusteemadele populaarne kõneisik, olulised kanalid noorteni jõudmisel on Facebook ja talgud; samuti teha tihedalt koostööd Tartu Keskkonnaharidus Keskusega.

Kommunikatsioon ei ole vaid ühepoolne. Oluline on, et vajalik info ELFi jõuaks. Põhiliselt jõuab info ELFi praegu otsekontakte pidi, mis tähendab, et neid väärtuslikke kontakte tuleb hoida (nii Eesti-siseseid kui -väliseid). Samuti on olulisel kohal ametnikega koostöö arendamine ja aruteludel osalemine.

Tegevuste eest seisavad Kertu Hool ja Ivar Tamm.

Koostöö ja ühistegevus

Jätkunud on Eesti keskkonnaorganisatsioonide koostöö Eesti Keskkonnaühenduste Koja (EKO) raames. EKO eesmärk on koondada jõudusid keskkonnakaitse huvide selgemaks esindamiseks avalikkuse ees ja riiklikul tasandil. ELF kureerib mitut valdkonda (metsandus, Natura 2000, soode kaitse ja kasutus) ja osaleb mitmetes spetsiifilisemates tegevustes, oluline on siinjuures ressursside olemasolu.

2011. aastal oli ELF Eesti Keskkonnaühenduste Koja (EKO) eesistuja organisatsioon, selle tegevusi viidi läbi Kodanikuühiskonna Sihtkapitali toetusega EKO koostöövõimekuse suurendamiseks. Toetuse raames viidi EKO läbi regulaarseid koosolekuid, lisaks korraldati kohtumisi koostööpartneritega (Eesti Planeerijate Ühing MTÜga, Eesti Taastuvenergia Kojaga), keskkonnaõiguse koolitusi, külastusreisid Eesti Energia arendustegevustega tutvumiseks ning talgud ajakirjanikele Palupõhja looduskoolis. Lisaks tegeleti ametlikes teadaannetes avaldatud keskkonnateadete jälgimisega, sh uuriti pikemalt kümnet juhtumit, kus arendustegevus puudutas Natura 2000 alasid. Algust tehti ka keskkonnateadete kaardipõhise internetirakenduse loomisega, mis võimaldaks laiemal avalikkusel ametlike teadaannetega kursis olla.

ELFi osalemine erinevates protsessides, sealjuures EKO esindamine 2011. aastal:

- Norra ja EMP finantsmehhanismi juhtkomisjon – Jüri-Ott Salm
- Ramsari konventsiooni töörihm (märgalade kaitse) – Eerik Leibak
- Turbaalade kontseptsiooni töörihm – Eerik Leibak
- Säätva metsamajandamise standardi – FSC keskkonnanõuetele vastavuse eest hea seismine – Kaupo Kohv (kuni maini 2011), Liis Kuresoo
- Natura 2000 – Eerik Leibak, Liis Kuresoo, Silvia Lotman, Ele Vahtmäe
- Geenitehnoloogia komisjon - Henri Laupmaa
- Põllumajanduse ja Maaelu Arengu Nõukoda – Kristjan Piirimäe
- EUROBATSi nõuandekogu tuuleturbiinide mõju hindamiseks nahkhiirtele – Lauri Lutsar
- Põllumajandusministrit nõustav Maaelu Arengukava 2007-2013 (MAK) seirekomisjon – Aleksei Lotman (asendusliige)
- Metsandusnõukogu – Liis Kuresoo
- KIKi mereprogrammi ekspertkomisjon – Mart Jüssi
- Metsaseaduse muutmine – Liis Kuresoo
- Poollooduslike koosluste tegevuskava juhtrühm – Silvia Lotman
- Rannaniitude töörihm – Silvia Lotman

ELFi pikaajalisteks partneriteks on peaaegu kõik Eesti suuremad kaitsealad, kes toimivad 2010. aastast Keskkonnaameti haldusalas. Kuna mitmed tegevused kaitsealadel on üleandmisel Riigimetsa Majandamise Keskusele, on koostöövõimalused ka antud osas välja arendamisel.

2008. a. jahenesid suhted Keskkonnaministeeriumi juhtkonna ja EKO vahel looduskaitse haldussüsteemi reformimise protsessi tulemusena. 2011. a on need muutunud konstruktiivsemaks seonduvalt ministri vahetumisega ja Keit Pentuse märgatavalt suurema osalemisega kui seda oli Jaanus Tamkivil erinevate probleemide käsitlemisel.

Üheksat Eesti keskkonnaühendust (ka ELFi) liitev Eesti Keskkonnaühenduste Koda (EKO) valis kaheksandat korda aasta keskkonnategu ja keskkonnakirvest. EKO valis 2011. aasta keskkonnategijaks Tiiu Raia, kes keskkonnaministeeriumi ametnikuna seisis hea veekaitse

valdkonna arengu eest. EKO liikmete hinnangul anti tiitel "Keskkonnakirves 2010" taas majandusminister Juhan Partsile põlevkivi kaevandamise toetamisel ja Saaremaa silla rajamist toetavate eeltööde läbiviimisel.

Teiste koostööpartneritena toome ära mõned riigiasutused (Keskkonnaamet, Päästeamet). ELF teeb pikaajalist koostööd ka mitmete äriühingutega, peamisteks on: AS Tallinna Sadam, OÜ Estonian Nature Tours, OÜ 360 kraadi, AS Stora Enso Mets, AS Tallink Grupp, Riigimetsa Majandamise Keskus, Mobiiliringlus OÜ, AS Swedbank, OÜ Lõunakeskus, Vesilind OÜ, Vakaru Refonda OÜ.

ELF kuulub kodanike- ja organisatsioonide ühendustesse Eesti FSC Töögrupp, Eesti Hobuse Kaitse Ühing, Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit, Tabasalu Looduspark, FSC - Forest Stewardship Council, Maailma Looduskaitsealiit (IUCN), CEEweb for Biodiversity, GENET - European NGO Network on Genetic Engineering, EMPOWER, Conservation Volunteer Alliance. 2010. aastal astuti Arengukoostöö Ümarlaua liikmeks. Rahvusvahelisel tasemel osaletakse Maailma Looduse Fondi (WWF), samuti BTCV ja European Volunteering Service / Euroopa Vabatahtliku Teenistuse (EVS) algatatud elupõhist õpet ja vabatahtlike kaasamist käsitlevates projektides. Alates 2010. a on ELF EVS-i programmi raames saatvaks ja vastuvõtvaks organisatsiooniks. ELFi tööd toetavad mitmete rahvusvaheliste konventsioonide (HELCOM, Aarhus, EUROBATS jt) kokkulepped.

ELF on olnud mitmete organisatsioonide asutajate seas (Taaskasutuskeskus MTÜ, Keri Selts MTÜ, SA Keskkonnaõiguse Keskus, Pokumaa SA, SA Tartu Keskkonnahariduse Keskus) ning andnud tegevusi üle inimestele ja organisatsioonidele, kes viivad alustatud töid kohapeal edasi või suudavad iseseisvana paremini ühiseid eesmärke ellu viia.

Välja antud stipendiumid ja toetused

ELF annab iga-aastaselt välja Noore Looduskaitse Auhinda. Noore Looduskaitse Auhind on loodud Kaja ja Aleksei Lotmani ELFi loodud sihtrahastuse baasil. Noore Looduskaitse Auhinna žürii otsustas 2011. aasta auhinna anda Indrek Tammekännule. Auhinna sihtrahastusse tegi annetuse 2008. a. Kumari Reisid OÜ (Estonian Nature Tours) ja OÜ 360 kraadi.

2011. a andis ELF välja ka kõige Läänemeresõbralikuma põllumajandustootja auhinda Maailma Looduse Fondi (WWF) ja Läänemeremaade Talunike Keskkonnapöörumi (BFFE) algatatud konkursil, mille eesmärgiks on leida parimaid "läänemeresõbralikke" põllumajanduspraktikaid - praktikaid, mis vähendavad põllumajandusest tulenevat Läänemere saastekoormust. Eesti eelvooru võitis Toomas Tobreluts, kes kasutab otseharimise tehnoloogiat teravilja kasvatamisel. Auhinna rahaline väärtus oli 1000 eurot.

Raamatupidamise aastaaruanne

Bilanss

(eurodes)

	31.12.2011	31.12.2010	Lisa nr
Varad			
Käibevara			
Raha	47 976	24 646	2
Nõuded ja ettemaksed	306 376	285 260	3
Varud	748	1 892	
Kokku käibevara	355 100	311 798	
Põhivara			
Finantsinvesteeringud	8 972	10 194	5
Kinnisvarainvesteeringud	24 248	24 248	8
Materiaalne põhivara	42 559	43 838	9
Immateriaalne põhivara	1 931	3 133	10
Kokku põhivara	77 710	81 413	
Kokku varad	432 810	393 211	
Kohustused ja netovara			
Kohustused			
Lühiajalised kohustused			
Laenukohustused	63 911	127 822	12
Võlad ja ettemaksed	56 975	43 415	13
Sihtotstarbelised tasud, annetused, toetused	177 939	57 963	16
Kokku lühiajalised kohustused	298 825	229 200	
Pikaajalised kohustused			
Laenukohustused	96 069	96 155	12
Eraldised	1 118	1 118	15
Sihtotstarbelised tasud, annetused, toetused	11 648	14 130	16
Kokku pikaajalised kohustused	108 835	111 403	
Kokku kohustused	407 660	340 603	
Netovara			
Sihtkapital/Osakapital nimiväärtuses	12 596	13 390	
Eelmiste perioodide akumuleeritud tulem	39 218	45 743	
Aruandeaasta tulem	-26 664	-6 525	
Kokku netovara	25 150	52 608	
Kokku kohustused ja netovara	432 810	393 211	

Tulemiaruanne

(eurodes)

	2011	2010	Lisa nr
Tulud			
Annetused ja toetused	841 421	557 891	17
Tulu ettevõtlusest	80 524	79 136	18
Muud tulud	0	1 331	19
Kokku tulud	921 945	638 358	
Kulud			
Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	-503 642	-244 155	20
Mitmesugused tegevuskulud	-69 716	-58 139	21
Tööjõukulud	-335 297	-337 667	22
Põhivara kulum ja väärtuse langus	-2 482	-4 163	
Muud kulud	-35 377	0	23
Kokku kulud	-946 514	-644 124	
Põhitegevuse tulem	-24 569	-5 766	
Finantstulud ja -kulud	-2 095	-759	24
Aruandeaasta tulem	-26 664	-6 525	

Rahavoogude aruanne

(eurodes)

	2011	2010	Lisa nr
Rahavood põhitegevusest			
Põhitegevuse tulem	-24 569	-5 766	
Korrigeerimised			
Põhivara kulum ja väärtuse langus	2 482	4 163	
Kasum (kahjum) põhivara müügist	0	-1 331	
Muud korrigeerimised	-2 482	-2 261	
Kokku korrigeerimised	0	571	
Põhitegevusega seotud nõuete ja ettemaksete muutus	15 845	6 258	
Varude muutus	1 144	244	
Põhitegevusega seotud kohustuste ja ettemaksete muutus	13 560	-8 774	
Makstud intressid	-873	-1 237	
Laekumised sihtotstarbelistest tasudest, annetustest, toetustest	83 014	-200 330	
Kokku rahavood põhitegevusest	88 121	-209 034	
Rahavood investeerimistegevusest			
Laekunud materiaalse ja immateriaalse põhivara müügist	0	1 331	
Kokku rahavood investeerimistegevusest	0	1 331	
Rahavood finantseerimistegevusest			
Saadud laenud	0	223 691	
Saadud laenude tagasimaksed	-63 997	0	
Arvelduskrediidi saldo muutus	0	-42 465	
Laekunud sihtkapital	12	2 033	
Muud väljamaksed finantseerimistegevusest	-806	-1 278	
Kokku rahavood finantseerimistegevusest	-64 791	181 981	
Kokku rahavood	23 330	-25 722	
Raha ja raha ekvivalendid perioodi alguses	24 646	50 368	2
Raha ja raha ekvivalentide muutus	23 330	-25 722	
Raha ja raha ekvivalendid perioodi lõpus	47 976	24 646	2

Netovara muutuste aruanne

(eurodes)

			Kokku netovara
	Sihtkapital/Osakapital nimiväärtuses	Akumuleeritud tulem	
31.12.2009	12 635	45 743	58 378
Aruandeaasta tulem		-6 525	-6 525
Muud muutused netovaras	755		755
31.12.2010	13 390	39 218	52 608
Korrigeeritud saldo 31.12.2010			52 608
Aruandeaasta tulem		-26 664	-26 664
Muud muutused netovaras	-794		-794
31.12.2011	12 596	12 554	25 150

Raamatupidamise aastaaruande lisad

Lisa 1 Arvestuspõhimõtted

Üldine informatsioon

SA Eestimaa Looduse Fond 2011. aasta raamatupidamise aastaaruanne on koostatud kooskõlas Eesti Vabariigi hea raamatupidamistavaga. Hea raamatupidamistava põhinõuded on kehtestatud Eesti Vabariigi raamatupidamise seaduses, mida täiendavad Raamatupidamise Toimkonna poolt välja antud juhendid. Raamatupidamise aastaaruande koostamisel on lähtutud soetusmaksumuse printsiibist, välja arvatud juhtudel, mida on kirjeldatud alljärgnevas arvestuspõhimõtetes. Raamatupidamise aastaaruanne on koostatud eurodes.

Arvestuspõhimõtete või informatsiooni esitusviisi muutused

1. jaanuaril 2011 ühines Eesti Vabariik euroalaga ja võttis rahvusvaluutana kasutusele euro, mis asendas Eesti krooni. Sellest tulenevalt on raamatupidamiskohustuslane seisuga 1. jaanuar 2011 teostanud raamatupidamiskontode saldode ümberarvestuse, lähtudes valuutakursist 15,6466 krooni/euro. 2011. aasta raamatupidamise aastaaruanne on esitatud eurodes. Aruandes esitatud võrdlusandmed on Eesti kroonidest eurodesse ümber arvestatud üleminekukursiga 15,6466 krooni/euro. Kuna nimetatud kurss on ühtlasi ka varasematel perioodidel kehtinud fikseeritud vahetuskurss, ei tekkinud ümberarvestusest kursierinevusi.

Raha

Raha ja selle ekvivalentidena kajastatakse bilansis raha kirjel ja rahavoogude aruandes kassas olevat sularaha, arvelduskontode jääke (v.a. arvelduskrediit), kuni 3-kuulisi tähtajalisi deposiite ning rahaturufondi osakuid. Arvelduskrediiti kajastatakse bilansis lühiajaliste laenukohustuste koosseisus.

Välisvaluutas toimunud tehingud ning välisvaluutas fikseeritud finantsvarad ja -kohustused

Välisvaluutas fikseeritud tehingute kajastamisel on aluseks võetud tehingu toimumise päeval ametlikult kehtinud Euroopa Keskpannga valuutakursid. Kõik välisvaluutas fikseeritud monetaarsed varad ja -kohustused (rahas tasutavad nõuded ja laenud) ning välisvaluutas fikseeritud mitte-monetaarsed varad ja -kohustused, mida kajastatakse õiglase väärtuse meetodil (õiglase väärtuse meetodil kajastatavad kinnisvarainvesteeringud; bioloogilised varad; lühi- ja pikaajalised finantsinvesteeringud aktsiatesse ja teistesse omakapitaliinstrumentidesse, mille õiglase väärtus on usaldusväärselt hinnatav), hinnatakse bilansipäeval ümber eurodes ametlikult kehtivate Euroopa Keskpannga valuutakursside alusel. Välisvaluutatehingutest saadud kasumid ja kahjumid kajastatakse kasumiaruandes perioodi tulu ja kuluna.

Finantsinvesteeringud

Lühi- ja pikaajaliste finantsinvesteeringute kajastamisel kasutatakse väärtuspäeva meetodit.

Lühiajaliste finantsinvesteeringutena kajastatakse kauplemiseesmärgil hoitavad väärtpaberid (aktsiad, võlakirjad, obligatsioonid, fondi osakud jne.) ning kindla lunastustähtajaga väärtpaberid, mille lunastustähtaeg on 12 kuu jooksul bilansipäevast. Pikaajaliste finantsinvesteeringutena (muude pikaajaliste aktsiate ja väärtpaberitena) kajastatakse väärtpabereid (aktsiad, võlakirjad, obligatsioonid, fondi osakud jne.), mida tõenäoliselt ei müüda lähema 12 kuu jooksul (v.a. investeeringud tütar- ja sidusettevõtjatesse) ning kindla lunastustähtajaga väärtpaberid, mille lunastustähtaeg on hiljem kui 12 kuud pärast bilansipäeva.

Lühi- ja pikaajalisi finantsinvesteeringuid aktsiatesse ja teistesse omakapitaliinstrumentidesse (v.a. sellised osalused tütar- ja sidusettevõtjates, mida kajastatakse konsolideerimise või kapitaliosaluse meetodil) kajastatakse õiglases väärtuses, juhul kui see on usaldusväärselt hinnatav. Õiglase väärtuse aluseks on finantsinstrumendi noteeritud turuhind. Aktsiaid ja muid omakapitaliinstrumente, mille õiglase väärtus ei ole usaldusväärselt hinnatav, kajastatakse soetusmaksumuses (miinus võimalikud allahindlused, kui investeeringu kaetav väärtus on langenud alla bilansilise väärtuse).

Tütar- ja sidusettevõtjate aktsiad või osad

Tütarettevõtteks loetakse ettevõtet, mille üle emaettevõtjal on kontroll. Tütarettevõtet loetakse emaettevõtja kontrolli all olevaks, kui emaettevõtja omab kas otseselt või kaudselt üle 50% tütar- ja sidusettevõtja hääleõiguslikest aktsiatest või osadest või on muul moel võimeline kontrollima tütar- ja sidusettevõtja tegevus- ja finantspoliitikat.

Sidusettevõtte on ettevõtte, mille üle emaettevõttel on oluline mõju, kuid mida ta ei kontrolli. Üldjuhul eeldatakse olulise mõju olemasolu juhul, kui ettevõtte omab sidusettevõttes 20% kuni 50% hääleõiguslikest aktsiatest või osadest.

Investeeringud tütar- ja sidusettevõtetesse kajastatakse bilansis kasutades kapitaliosaluse Kapitaliosaluse meetodi kohaselt võetakse investeering algselt arvele tema soetusmaksumuses, mida korrigeeritakse järgmistel perioodidel ettevõtte osalusega muutustes investeeringuobjekti omakapitalis (nii muutused investeeringuobjekti kasumis/kahjumis kui muudel omakapitali kirjetel), omandamisel tekkinud firmaväärtuse võimalike allahindlustega ning omandamisel tekkinud negatiivse firmaväärtuse tuluna kajastamisega. Omavahelistes tehingutes tekkinud realiseerumata kasumid elimineeritakse vastavalt ettevõtte osaluse suurusele. Realiseerimata kahjumid elimineeritakse samuti, välja arvatud juhul, kui kahjumi põhjuseks on vara väärtuse langus. Juhul kui ettevõtte osalus kapitaliosaluse meetodil kajastatava investeeringuobjekti kahjumis on võrdne või ületab investeeringuobjekti bilansilist väärtust, vähendatakse investeeringu bilansilist väärtust nullini ning edasi kahjumeid kajastatakse bilansiväliselt. Juhul kui ettevõtte on garanteerinud või kohustatud rahuldama investeeringuobjekti kohustusi, kajastatakse bilansis nii vastavat kohustust kui kapitaliosaluse meetodi kahjumit. Osalust omandatud tütar- ning sidusettevõtete varades ja kohustustes ning omandamisel tekkinud firmaväärtust kajastatakse bilansis netosummana vastavalt ridadel „Tütarettevõtete aktsiad ja osad“ ning „Sidusettevõtete aktsiad ja osad“.

Nõuded ja ettemaksud

Nõuetena ostjate vastu kajastatakse ettevõtte tavapärase äritegevuse käigus tekkinud lühiajalisi nõudeid. Nõudeid ostjate vastu kajastatakse korrigeeritud soetusmaksumuses (s.o nominaalväärtus miinus vajadusel tehtavad allahindlused).

Individaalselt oluliste nõuete väärtuse langust (st. vajadust allahindluseks) hinnatakse iga ostja kohta eraldi, lähtudes eeldatavasti tulevikus laekuvate summade nüüdisväärtusest. Selliste nõuete puhul, mis ei ole individaalselt olulised ja mille suhtes ei ole otseselt teada, et nende väärtus oleks langenud, hinnatakse väärtuse langust kogumina., arvestades eelmiste aastate kogemust laekumata jäänud nõuete osas. Varem alla hinnatud ebatõenäoliste nõuete laekumist kajastatakse ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kulu vähendamisenä.

Varud

Varud võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, mis koosneb ostukulutustest, tootmiskulutustest ja muudest kulutustest, mis on vajalikud varude viimiseks nende olemasolevasse asukohta ja seisundisse.

Varude ostukulutused sisaldavad lisaks ostuhinnale varude ostuga kaasnevaid mittetagastatavaid makse ja varude soetamisega otseselt seotud transpordikulutusi, millest on maha arvatud hinnaalandid ja dotatsioonid. Varude tootmiskulutused sisaldavad nii otseseid toodetega seotud kulutusi (tooraine ja materjalide ning pakkematerjali maksumus, lõpetamata toodangu ladustamisega seotud vältimatud kulutused, tööliste palgad) kui ka proportsionaalset osa tootmise üldkuludest (tootmishoonete ja -seadmete amortisatsioon, remondikulu, tootmisega seotud juhtkonna palgad).

Varude soetusmaksumuse arvestuspõhimõtted

Varude soetusmaksumuse arvestamisel kasutatakse FIFO meetodit.

Varud hinnatakse bilansis lähtudes sellest, mis on madalam, kas soetusmaksumus või neto realiseerimisväärtus.

Kinnisvarainvesteeringud

Kinnisvarainvesteeringuna on kajastatud kinnisvaraobjekte (maa, hoone), mida ettevõtte hoiab renditulu teenimise või turuväärtuse kasvu eesmärgil ja mida ei kasutata enda majandustegevuses. Kinnisvarainvesteering võetakse bilansis algselt arvele tema soetusmaksumuses, mis sisaldab ka soetamisega otseselt seonduvaid tehingutasusid (s.o notaritasud, riigilõivud, nõustajatele makstud tasud ja muud kulutused, ilma milleta ei oleks ostutehing tõenäoliselt aset leidnud). Edasi kajastatakse kinnisvarainvesteeringuid soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumuleeritud kulum ja võimalikud allahindlused väärtuse langusest.

Amortisatsiooni arvestamisel kasutatakse lineaarset meetodit. Amortisatsioonimäär määratakse igale kinnisvarainvesteeringu objektile eraldi, sõltuvalt selle kasulikust tööeest. Juhul kui kinnisvarainvesteeringu objekt koosneb üksteisest eristatavatest komponentidest, millel on erinevad kasulikud eluead, võetakse need komponendid raamatupidamises arvele eraldi varaobjektidena ning määratakse ka vastavalt nende kasulikule elueale eraldi amortisatsiooninormid. Ettevõtte kinnisvarainvesteeringule rakendatav amortisatsioonimäär on 3-5% aastas. Amortisatsiooni arvestamist alustatakse hetkest, mil vara on kasutatav vastavalt juhtkonna poolt plaanitud eesmärgil ning lõpetatakse kui lõppväärtus ületab bilansilist jääkmaksumust

Hilisemad kulutused on lisatud kinnisvarainvesteeringu soetusmaksumusele juhul, kui on tõenäoline, et ettevõtte saab seoses kulutustega tulevikus majanduslikku kasu ning kulutuste soetusmaksumust on võimalik usaldusväärselt mõõta. Muud hilisemad kulutused (näiteks remont, hooldus) on kajastatud aruandeperioodi kuludes. Juhul, kui kinnisvarainvesteeringu objektil vahetatakse välja mõni komponent, lisatakse uue komponendi soetusmaksumus objekti soetusmaksumusele ning asendatava komponendi jääkmaksumus kantakse bilansist maha.

Materiaalne ja immateriaalne põhivara

Materiaalseks põhivaraks loetakse ettevõtte enda majandustegevuses kasutatavaid varasid kasuliku tööeaga üle ühe aasta ja maksumusega alates 1278,23 eurot.

Materiaalne põhivara võetakse algselt arvele tema soetusmaksumuses, mis koosneb ostuhinnast (k.a tollimaks ja muud mittetagastatavad maksud) ja otseselt soetamisega seotud kulutustest, mis on vajalikud vara viimiseks tema tööseisundisse ja –asukohta. Materiaalset põhivara kajastatakse bilansis tema soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja võimalikud väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Kapitalirendile võetud materiaalse põhivara arvestus toimub sarnaselt ostetud põhivaraga.

Materiaalse põhivara objektile tehtud hilisemad väljaminekud kajastatakse põhivarana, kui on tõenäoline, et ettevõtte saab varaobjektiga seotud tulevast majanduslikku kasu ning varaobjekti soetusmaksumust saab usaldusväärselt mõõta. Muid hooldus- ja remondikulused kajastatakse kuluna nende toimumise momendil.

Amortisatsiooni arvestamisel kasutatakse lineaarset meetodit. Amortisatsioonimäär määratakse igale põhivara objektile eraldi, sõltuvalt selle kasulikust tööeast. Olulise lõppväärtusega varaobjektide puhul amortiseeritakse kasuliku eluea jooksul kulusse ainult soetusmaksumuse ja lõppväärtuse vahelist amortiseeritavat osa. Juhul, kui vara lõppväärtus ületab tema bilansilist jääkmaksumust, lõpetatakse vara amortiseerimine. Juhul kui materiaalse põhivara objekt koosneb üksteisest eristatavatest komponentidest, millel on erinevad kasulikud eluead, võetakse need komponendid raamatupidamises arvele eraldi varaobjektidena ning määratakse ka vastavalt nende kasulikule elueale eraldi amortisatsiooninormid.

Amortisatsioonimäärade on materiaalse põhivara gruppidele järgmised:

Piiramata kasutuseaga objekte (maa, püsiva väärtusega kunstiteosed, muuseumieksponaadid ja raamatud) ei amortiseerita.

Amortisatsiooni arvestamist alustatakse hetkest, mil vara on kasutatav vastavalt juhtkonna poolt plaanitud eesmärgil ning lõpetatakse kui lõppväärtus ületab bilansilist jääkmaksumust, vara lõpliku eemaldamiseni kasutusest või ümberklassifitseerimisel "müügiootel põhivaraks". Igal bilansipäeval hinnatakse kasutatavate amortisatsioonimäärade, amortisatsioonimeetodi ning lõppväärtuse põhjendatust.

Juhul kui põhivara kaetav väärtus (s.o kõrgem kahest järgnevast näitajast: vara neto müügihind või vara kasutusväärtus) on väiksem tema bilansilisest jääkmaksumusest, on materiaalse põhivara objektid alla hinnatud nende kaetavale väärtusele.

Laenukasutuse kulutused (näiteks intressid), mis on seotud materiaalse põhivara ehitusega, kapitaliseeritakse antud objekti soetusmaksumuses perioodi jooksul, mis on vajalik vara otstarbekohasesse kasutusvalmidusse viimiseks. Muid laenukasutuse kulutusi kajastatakse tekkeperioodil kuluna.

Põhivara arvelevõtmise alampiir 1278,23

Kasulik eluiga põhivara gruppide lõikes (aastates)

Põhivara grupi nimi	Kasulik eluiga
masinad ja seadmed	5
ehitised	20
immateriaalne põhivara	5

Piiramatu kasuliku elueaga vara (nii materiaalne põhivara (maa, püsiva väärtusega kunstiteosed, muuseumieksponaadid, raamatud) kui immateriaalne põhivara (firmaväärtus) ei amortiseerita vaid kontrollitakse kord aastas vara väärtuse langust, võrreldes vara bilansilist maksumust kaetava väärtusega.

Amortiseeritavate varade puhul hinnatakse vara väärtuse võimalikule langusele viitavate asjaolude esinemist. Selliste asjaolude esinemise korral hinnatakse vara kaetavat väärtust ning võrreldakse seda bilansilise maksumusega.

Väärtuse langusest tekkinud kahjum kajastatakse summas mille võrra vara bilansiline maksumus ületab selle kaetava väärtuse. Vara kaetav väärtus on vara õiglane väärtus, millest on maha lahutatud müügikulutused, või selle kasutusväärtus, vastavalt sellele, kumb on kõrgem. Vara väärtuse languse hindamise eesmärgil hinnatakse kaetavat väärtust kas üksiku varaobjekti või väikseima võimaliku varade grupi kohta, mille jaoks on võimalik rahavoogusid eristada.

Varade allahindlusi kajastatakse aruandeperioodi kuluna.

Kord alla hinnatud varade puhul hinnatakse igal järgmisel bilansikuupäeval, kas võib olla tõenäoline, et vara kaetav väärtus on vahepeal tõusnud (v.a firmaväärtus, mille allahindlusi ei tühistata). Allahindluse tühistamist kajastatakse aruandeaasta kasumiaruandes põhivara allahindluse kulu vähendamisena.

Rendid

Kapitalirendina käsitletakse rendilepingut, mille puhul kõik olulised vara omandiga seonduvad riskid ja hüved kanduvad üle rentnikule.

Muud rendilepingud kajastatakse kasutusrendina.

Kapitalirenti kajastatakse bilansis vara ja kohustusena renditud vara õiglase väärtuse summas või rendimaksete miinimumsumma nüüdisväärtuses, juhul kui see on madalam. Rendimaksud jaotatakse finantskuluks (intressikulu) ja kohustuse jääkväärtuse vähendamiseks. Finantskulud jaotatakse rendiperioodile arvestusega, et intressimäär on igal ajahetkel kohustuse jääkväärtuse suhtes sama. Kapitalirenti tingimustel renditud varad amortiseeritakse sarnaselt omandatud põhivaraga, kusjuures amortisatsiooniperioodiks on vara eeldatav kasulik tööiga või rendisuhte kehtivuse periood, olenevalt sellest, kumb on lühem. Kapitalirenti lepingute sõlmimisega otseselt kaasnevad rentniku poolt kantavad esmased otsekulutused kajastatakse renditava vara soetusmaksumuse koosseisus.

Kasutusrendimaksud kajastatakse rendiperioodi jooksul lineaarselt kasumiaruandes kuluna.

Kasutusrendi tingimustel väljarenditud vara kajastatakse bilansis tavakorras, analoogselt põhivaraga. Väljarenditavat vara amortiseeritakse lähtudes ettevõttes sama tüüpi varade osas rakendatavatest amortiseerimis põhimõtetest. Kasutusrendimaksud kajastatakse rendiperioodi jooksul lineaarselt tuluna. Kasutusrendi lepingute sõlmimisega otseselt kaasnevad esmased kulutused kajastatakse rendileandja bilansis varana (renditava varaga samal kirjel) ja amortiseeritakse kulusse rendiperioodi jooksul proportsionaalselt renditulu kajastamisega.

Finantskohustused

Kõik finantskohustused (võlad hankijatele, võetud laenud, viitvõlad, väljastatud võlakirjad ning muud lühi- ja pikaajalised võlakohustused) võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, mis sisaldab ka kõiki soetamisega otseselt kaasnevaid kulutusi. Edasine kajastamine toimub korrigeeritud soetusmaksumuse meetodil (v.a edasimüügi eesmärgil soetatud finantskohustused ning negatiivse õiglase väärtusega tuletisinstrumendid, mida kajastatakse nende õiglasest väärtusest).

Lühiajaliste finantskohustuste korrigeeritud soetusmaksumus on üldjuhul võrdne nende nominaalväärtusega, mistõttu lühiajalisi finantskohustusi kajastatakse bilansis maksmisele kuuluvas summas. Pikaajaliste finantskohustuste korrigeeritud soetusmaksumuse arvestamiseks võetakse nad algselt arvele saadud tasu õiglasest väärtusest (millest on maha arvatud tehingukulutused), arvestades järgnevatel perioodidel kohustustelt intressikulu kasutades sisemise intressimäära meetodit.

Finantskohustus liigitatakse lühiajaliseks, kui selle tasumise tähtaeg on kaheteist kuu jooksul alates bilansikuupäevast; või ettevõtte pole tingimusteta õigust kohustise tasumist edasi lükata rohkem kui 12 kuud pärast bilansikuupäeva. Laenukohustusi, mille tagasimakse tähtaeg on 12 kuu jooksul bilansipäevast, kuid mis refinantseeritakse pikaajaliseks pärast bilansipäeva, kuid enne aastaaruande kinnitamist, kajastatakse lühiajalistena. Samuti kajastatakse lühiajalistena laenukohustusi, mida laenuandjal oli õigus bilansipäeval tagasi kutsuda laenulepingus sätestatud tingimuste rikkumise tõttu.

Eraldised ja tingimuslikud kohustused

Eraldistena kajastatakse bilansis tõenäolisi kohustusi, mis on avaldunud enne bilansikuupäeva toimunud sündmuste tagajärjel ning mille realiseerumise aeg või summa ei ole kindlad. Eraldiste kajastamisel bilansis on lähtutud juhtkonna hinnangust eraldise täitmiseks tõenäoliselt vajamineva summa ning eraldise realiseerumise aja kohta. Eraldis kajastatakse bilansis summas, mis on juhtkonna hinnangu kohaselt bilansipäeva seisuga vajalik eraldisega seotud kohustuse rahuldamiseks või üleandmiseks kolmandale osapooltele. Juhul kui eraldis realiseerub tõenäoliselt hiljem kui 12 kuu jooksul pärast bilansipäeva, kajastatakse seda diskonteeritud väärtuses (eraldisega seotud väljamaksete nüüdisväärtuse summas), välja arvatud juhul, kui diskonteerimise mõju on ebaoluline.

Annetused ja toetused

Sihtfinantseerimist kajastatakse tuluna nendes perioodides, mil leiavad aset kulud, mille kompenseerimiseks sihtfinantseerimine on mõeldud. Sihtfinantseerimine, mida saadakse eelmistel perioodidel tekkinud kulude eest või millega ei kaasne täiendavaid tulevikku suunatud tingimusi, kajastatakse tuluna perioodis, millal sihtfinantseerimine aset leidis. Sihtfinantseerimist ei kajastata tuluna enne, kui eksisteerib piisav kindlus, et ettevõtte vastab sihtfinantseerimisega seotud tingimustele ja sihtfinantseerimine laekub. Sihtfinantseerimisega kaasnevaid võimalikke kohustusi kajastatakse aruandes eraldiste või potentsiaalsete kohustustena.

Varade sihtfinantseerimise korral võetakse sihtfinantseerimise abil soetatud vara bilansis arvele tema soetusmaksumuses, varade soetamise toetuseks saadud sihtfinantseerimise summa kajastatakse bilansis kohustusena kui tulevaste perioodide tulu sihtfinantseerimisest. Soetatud vara amortiseeritakse kulusse ja sihtfinantseerimise kohustus tulusse soetatud vara kasuliku eluea jooksul.

Tegevuskulude sihtfinantseerimisel kajastatakse tulu sihtfinantseerimisest proportsionaalselt sellega seonduvate kuludega. Kasumiaruandes kajastatakse kompenseeritavat kulu ja saadud toetust mõlemal eraldi.

Seotud osapooled

SA Eestimaa Looduse Fond aastaaruande koostamisel on loetud seotud osapoolteks:

a. tütarettevõtja;

- b. tegev- ja kõrgemat juhtkonda;
 c. eespool loetletud isikute lähedasi pereliikmeid ja nende poolt kontrollitavaid või nende olulise mõju all olevaid ettevõtteid

Tulud

Tulu kaupade müügist kajastatakse saadud või saadaoleva tasu õiglasest väärtuses, võttes arvesse kõiki tehtud allahindlusi ja soodustusi. Tulu kaupade müügist kajastatakse siis, kui kõik olulised omandiga seotud riskid on läinud üle müüjalt ostjale, müügitulu ja tehinguga seotud kulu on usaldusväärselt määratav ning tehingust saadava tasu laekumine on tõenäoline. Tulu teenuse müügist kajastatakse teenuse osutamise järel, või juhul kui teenus osutatakse pikema ajaperioodi jooksul, siis lähtudes valmidusastme meetodist.

Kulud

Kulud on kajastatud tekkepõhiselt, tulude ja kulude vastavuse printsiibist lähtudes

Lisa 2 Raha

(eurodes)

	31.12.2011	31.12.2010
Sularaha kassas	393	502
Arvelduskontod	47 478	24 144
SEB pank	124	545
Swedbank	4 492	3 531
Nordea pank	41 882	19 533
Sampo pank	980	535
PayPal konto	105	0
Kokku raha	47 976	24 646

Lisa 3 Nõuded ja ettemaksed

(eurodes)

	31.12.2011	31.12.2010	Lisa nr
Nõuded ostjate vastu	3 836	18 983	
Maksude ettemaksed ja tagasinõuded	0	658	4
Ettemaksed	434	475	
Laekumata toetused	302 106	265 144	
Kokku nõuded ja ettemaksed	306 376	285 260	

Lisa 4 Maksude ettemaksed ja maksuvõlad

(eurodes)

	31.12.2011		31.12.2010	
	Ettemaks	Maksuvõlg	Ettemaks	Maksuvõlg
Käibemaks		1 366	0	3 769
Üksikisiku tulumaks		6 817	0	7 417
Erisoodustuse tulumaks		92		43
Sotsiaalmaks		12 719	0	14 893
Kohustuslik kogumispension		462	0	341
Töötuskindlustusmaksed		1 588	0	1 405
Intress		5	0	
Ettemaksukonto jääk	0		658	
Kokku maksude ettemaksed ja maksuvõlad		23 049	658	27 868

Maksuvõlgade kirjel on kajastatud võlgnevus detsembris väljamakstud töötasudelt arvestatud maksudelt, mis kuulusid deklareerimisele ja maksmisele jaanuaris 2012 ning arvestuslikud maksuvõlad detsembri eest arvestatud töötasudelt, mis maksti välja jaanuaris 2012 ja kuulusid deklareerimisele ja ülekandmisele veebruaris 2012.

Lisa 5 Pikaajalised finantsinvesteeringud

(eurodes)

	31.12.2011	31.12.2010
Tütarettevõtjate aktsiad ja osad	8 333	9 555
Muud pikaajalised finantsinvesteeringud	639	639
Kokku pikaajalised finantsinvesteeringud	8 972	10 194

Muude pikaajaliste finantsinvesteeringutena on kajastatud 2007 aastal tehtud sissemakse SA Keskkonnaõiguse Keskus netovarasse.

Lisa 6 Tütarettevõtjate aktsiad ja osad

(eurodes)

Tütarettevõtjate aktsiad ja osad, üldine informatsioon					
Tütarettevõtja registrikood	Tütarettevõtja nimetus	Asukohamaa	Põhitegevusala	Osaluse määr (%)	
				31.12.2010	31.12.2011
11043521	ELF Ring OÜ	Eesti	74901	100	100

Tütarettevõtjate aktsiad ja osad, detailne informatsioon:			
Tütarettevõtja nimetus	31.12.2010	Kasum(kahjum) kapitaliosaluse meetodil	31.12.2011
ELF Ring OÜ	9 555	-1 222	8 333
Kokku	9 555	-1 222	8 333

Lisa 7 Ettemaksed

(eurodes)

	31.12.2011	Jaotus järelejäänud tähtaja järgi		
		12 kuu jooksul	1 - 5 aasta jooksul	üle 5 aasta
Tulevaste perioodide kulud	434	434		
Kokku ettemaksed	434	434		
	31.12.2010	Jaotus järelejäänud tähtaja järgi		
		12 kuu jooksul	1 - 5 aasta jooksul	üle 5 aasta
Tulevaste perioodide kulud	475	475		
Kokku ettemaksed	475	475		

Ettemaksetena on kajastatud aaruandeaastal tasutud summad järgmise aasta kindlustuse ja tellitud perioodika eest.

Lisa 8 Kinnisvarainvesteeringud

(eurodes)

Soetusmaksumuse meetod		
		Kokku
	Ehitised	
31.12.2009		
Soetusmaksumus	52 852	52 852
Akumuleeritud kulum	-28 604	-28 604
Jääkmaksumus	24 248	24 248
31.12.2010		
Soetusmaksumus	52 852	52 852
Akumuleeritud kulum	-28 604	-28 604
Jääkmaksumus	24 248	24 248
31.12.2011		
Soetusmaksumus	52 852	52 852
Akumuleeritud kulum	-28 604	-28 604
Jääkmaksumus	24 248	24 248

	2011	2010
Kinnisvarainvesteeringutelt teenitud renditulu	6 808	6 795
Kinnisvarainvesteeringute otsesed haldamiskulud	-275	-320

Lisa 9 Materiaalne põhivara

(eurodes)

						Kokku
	Maa	Ehitised			Masinad ja seadmed	
			Transpordivahendid	Arvutid ja arvutisüsteemid		
31.12.2009						
Soetusmaksumus	6 497	36 141	61 339	9 681	71 020	113 658
Akumuleeritud kulum	0	-8 657	-52 573	-5 628	-58 201	-66 858
Jääkmaksumus	6 497	27 484	8 766	4 053	12 819	46 800
Amortisatsioonikulu		-1 808	0	-1 154	-1 154	-2 962
31.12.2010						
Soetusmaksumus	6 497	36 141	31 231	4 390	35 621	78 259
Akumuleeritud kulum	0	-10 465	-22 465	-1 491	-23 956	-34 421
Jääkmaksumus	6 497	25 676	8 766	2 899	11 665	43 838
Amortisatsioonikulu		-182	0	-1 097	-1 097	-1 279
31.12.2011						
Soetusmaksumus	6 497	36 141	31 231	4 390	35 621	78 259
Akumuleeritud kulum	0	-10 647	-22 465	-2 588	-25 053	-35 700
Jääkmaksumus	6 497	25 494	8 766	1 802	10 568	42 559

Müüdnud materiaalne põhivara müügihinnas

	2011	2010
Masinad ja seadmed	0	1 598
Transpordivahendid	0	1 598
Kokku	0	1 598

Lisa 10 Immateriaalne põhivara

(eurodes)

	Arvutitarkvara	Kokku
31.12.2009		
Soetusmaksumus	4 807	4 807
Akumuleeritud kulum	-472	-472
Jääkmaksumus	4 335	4 335
Amortisatsioonikulu	-1 202	-1 202
31.12.2010		
Soetusmaksumus	4 807	4 807
Akumuleeritud kulum	-1 674	-1 674
Jääkmaksumus	3 133	3 133
Amortisatsioonikulu	-1 202	-1 202
31.12.2011		
Soetusmaksumus	4 807	4 807
Akumuleeritud kulum	-2 876	-2 876
Jääkmaksumus	1 931	1 931

Lisa 11 Kasutusrent

(eurodes)

Aruandekohustuslane kui rendileandja

	2011	2010	Lisa nr
Kasutusrenditulu	10 464	11 478	8
Järgmiste perioodide kasutusrenditulu mittekatkestatavatest lepingutest			
	31.12.2011	31.12.2010	Lisa nr
Üle 5 aasta	6 808	6 795	
Rendile või üürile antud varade bilansiline jääkmaksumus			
Kinnisvarainvesteeringud	24 248	24 248	8
Kokku	24 248	24 248	

Kasutusendi tuluna 2011 aastal on kajastatud:
kinnisvarainvesteeringult teenitud renditulu 6 808 eurot
Palupõhja Looduskooli ruumide renditulu 3116 eurot
ELFi kontoris töökoha väljarent 540 eurot

Aruandekohustuslane kui rentnik

	2011	2010	Lisa nr
Kasutusrendikulu	11 614	10 542	
Järgmiste perioodide kasutusrendikulu mittekatkestatavatest lepingutest			
	31.12.2011	31.12.2010	Lisa nr
12 kuu jooksul	8 354	2 805	
Üle 5 aasta	552	7 669	

Kasutusrendikuluna on kajastatud Tartu ja Tallinna kontorite ja raamatupidamisprogrammi rendikulu

Lisa 12 Laenukohustused

(eurodes)

	31.12.2011	Jaotus järelejäänud tähtaja järgi			Intressimäär	Lõpptähtaeg
		12 kuu jooksul	1 - 5 aasta jooksul	üle 5 aasta		
Lühiajalised laenud						
SA Keskkonnainvesteeringute Keskus	63 911	63 911			0,5	01.06.2012
Lühiajalised laenud kokku	63 911	63 911				
Pikaajalised laenud						
SA Keskkonnainvesteeringute Keskus	96 069		96 069		0,5	01.09.2013
Pikaajalised laenud kokku	96 069		96 069			
Laenukohustused kokku	159 980	63 911	96 069			
	31.12.2010	Jaotus järelejäänud tähtaja järgi			Intressimäär	Lõpptähtaeg
		12 kuu jooksul	1 - 5 aasta jooksul	üle 5 aasta		
Lühiajalised laenud						
SA Keskkonnainvesteeringute Keskus	127 822	127 822			0,5	01.09.2011
Lühiajalised laenud kokku	127 822	127 822				
Pikaajalised laenud						
SA Keskkonnainvesteeringute Keskus	96 155		96 155			01.09.2013
Pikaajalised laenud kokku	96 155		96 155			
Laenukohustused kokku	223 977	127 822	96 155			

Tagatiseks panditud varade bilansiline (jääk)maksumus

	31.12.2011	31.12.2010
Ehitised	24 248	24 248
Kokku	24 248	24 248

Septembris 2010 sõlmiti laenuleping SA keskkonnainvesteeringute Keskusega 5 projekti sildfinantseerimiseks KIK Usaldusfondist summas 3 500 000 krooni. Laen kuulub tagasimaksmisele 3 osas lõpptähtajaga 01.09.2013.

Lisa 13 Võlad ja ettemaksud

(eurodes)

	31.12.2011	31.12.2010
Võlad tarnijatele	14 332	2 647
Võlad töövõtjatele	19 594	12 900
Maksuvõlad	23 049	27 868
Kokku võlad ja ettemaksud	56 975	43 415

Lisa 14 Võlad töövõtjatele

(eurodes)

	31.12.2011	31.12.2010
Võlad töövõtjatele	12 817	11 289
Puhkusereserv sotsiaalmaksudega	5 869	1 274
Võlad aruandvatele isikutele	908	337
Kokku võlad töövõtjatele	19 594	12 900

Võlgadena töövõtjatele on kajastatud detsembri eest arvestatud tasud, mis kuulusid väljamaksmisele jaanuaris 2012.

Võlgadena aruandvatele isikutele on kajastatud väljamaksmata summad aruandeaasta kulu- ja lähetusaruannete eest, mis hüvitati jaanuaris 2012.

Lisa 15 Eraldised

(eurodes)

	31.12.2009	31.12.2010
Pikaajaline eraldis	1 118	1 118
Kokku eraldised	1 118	1 118
	31.12.2010	31.12.2011
Pikaajaline eraldis	1 118	1 118
Kokku eraldised	1 118	1 118

SA Eestimaa Looduse Fond koos Eesti Rohelise Liikumisega loobusid 18. jaanuaril 2005.a. saadud Tallinna Ringkonnakohtu otsuse edasikaebamisest, tühistamaks keskkonnaministri 15.01.2004 otsust Saaremaa sadama keskkonnamõjude hindamise aruande heakskiitmise kohta. Seeläbi kuulub kohtuotsuste järgi SA Eestimaa Loode Fondilt koos Eesti Rohelise Liikumisega väljamõistmisele 35 000 krooni (2234 eurot) Keskkonnaministeeriumi kasuks. Seni pole Keskkonnaministeerium nõuet nimetatud summa väljamaksmiseks esitanud.

Tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 157 lg 1 kohaselt on jõustunud kohtuotsusest või muust täitedokumendist tuleneva nõude

aegumistähtaeg 30 aastat, arvates nõude sissenõutavaks muutumisest
(antud juhul kohtuotsuse jõustumisest).

Lisa 16 Sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused (eurodes)

Brutomeetod

	31.12.2009	Saadud	Tagastatud	Tulu/amortisatsioon	31.12.2010
Sihtfinantseerimine põhivara soetamiseks					
Sihtfinantseerimine põhivara soetamiseks	19 094			-2 482	16 612
Kokku sihtfinantseerimine põhivara soetamiseks	19 094			-2 482	16 612
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks					
Euroopa Liidu toetused (INTERREG+KIK kaasfinantseering)	-24 396	87 786		-105 509	-42 119
Euroopa Liidu muud fondid	-5 108	3 088		-4 245	-6 265
Norra Finantsmehhanismid (s.h. Vabaühenduste Fond)	11 673	110 341		-305 277	-183 263
WWF	6 520	38 098		-43 068	1 550
Keskkonnainvesteeringute Keskus	-20 899	65 748		-44 777	72
EKO Sihtkapital	-2 629	8 358		-9 217	-3 488
Kodanikuühiskonna Sihtkapital	3 270	5 386	-250	-8 405	1
Mitteestlaste Integreerimise SA	0	6 175		-8 809	-2 634
Sihtotstarbelised annetused Eestist	21 301	16 361		-12 407	25 255
Sihtotstarbelised annetused välismaalt	934	1 466		-1 172	1 228
Kokku sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	-9 334	342 807	-250	-542 886	-209 663
Kokku sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused	9 760	342 807	-250	-545 368	-193 051
	31.12.2010	Saadud	Tagastatud	Tulu/amortisatsioon	31.12.2011
Sihtfinantseerimine põhivara soetamiseks					
Sihtfinantseerimine põhivara soetamiseks	16 612			-2 482	14 130
Kokku sihtfinantseerimine põhivara soetamiseks	16 612			-2 482	14 130
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks					
Euroopa Liidu toetused (INTERREG+KIK kaasfinantseering)	-40 276	132 208		-352 126	-260 194
Euroopa Liidu muud fondid	-8 899	7 773		-25 647	-26 773
Norra Finantsmehhanismid (s.h. Vabaühenduste Fond)	-183 263	273 640		-91 398	-1 021
WWF	1 550	90 507		-47 527	44 530
Keskkonnainvesteeringute Keskus	73	164 285		-131 470	32 888
Eesti riik (va KIK)	-5 330	164 101		-142 756	16 015
Sihtotstarbelised annetused Eestist	25 255	53 609		-25 588	53 276
Sihtotstarbelised annetused välismaalt	1 227	30 850		-17 447	14 630
Kokku sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	-209 663	916 973		-833 959	-126 649

Kokku sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused	-193 051	916 973		-836 441	-112 519
---	----------	---------	--	----------	----------

2011 aastal on Mitteeestlaste integratsiooni SA toetus kajastatud Euroopa Liidu muude fondide real ja EKO Sihtkapitali ning Kodanikuühiskonna Sihtkapitali toetused Eesti riigilt saadud sihtfinantseerimise real.

Lisa 17 Annetused ja toetused

(eurodes)

	2011	2010
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	833 961	542 887
Sihtfinantseerimise amortisatsioon	2 482	2 482
Mittesihtotsarbelised annetused ja toetused	4 978	12 522
Kokku annetused ja toetused	841 421	557 891

Lisa 18 Tulu ettevõtlusest

(eurodes)

	2011	2010
Looduskaitseelised ekspertiisid	3 805	31 034
Looduskaitseelised talgureisid	24 513	23 683
Ruumide rendilaendmine	10 464	6 795
Sõidukite rendileandmine	3 964	4 683
Kaupade müük	289	288
Muud teenused	15 263	10 150
Raamatupidamisteenused	2 178	2 503
Palupõhja looduskooli kasutus	20 048	0
Kokku tulu ettevõtlusest	80 524	79 136

Muude teenuste tuludena on kajastatud osalustasud TEDx Loodusele konverentsil ja reklaamilepingute alusel saadud tulud.

Lisa 19 Muud tulud

(eurodes)

	2011	2010
Kasum materiaalse põhivara müügist	0	1 331
Kokku muud tulud	0	1 331

Lisa 20 Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud (eurodes)

	2011	2010
Energia	2 844	2 649
Elektrienergia	2 844	2 649
Transpordikulud	68 958	45 550
Üür ja rent	10 122	10 258
Mitmesugused bürookulud	20 919	16 579
Lähetuskulud	27 054	9 465
Koolituskulud	4 278	1 390
Sisseostetud tööd ja teenused	182 502	144 989
Seminaride, ürituste korraldamine	50 392	7 106
Töövahendid	55 124	3 328
Tükised ja reklaam	81 449	2 841
Kokku sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	503 642	244 155

Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsekuludele lisanduvad projektide tööjõukulud 2011 aastal summas 332 743 eurot ja 2010 aastal summas 326 895 eurot, mis on kajastatud tulemiaruanDES tööjõukulude real.

Lisa 21 Mitmesugused tegevuskulud (eurodes)

	2011	2010
Üür ja rent	207	497
Mitmesugused bürookulud	3 945	4 739
Lähetuskulud	1 382	0
Koolituskulud	747	0
Riia 185a kulud	275	330
Autode ja transpordikulud	8 825	8 679
Müügikaubad	720	724
Tasuliste teenuste kulu	21 918	37 034
Audit	962	1 104
Reklaam, түkised	2 725	0
Külaliste vastuvõtt, üritused	7 542	4 270
Liikmemaksud	762	762
Pangateenustasud	665	0
Palupõhja looduskool	19 041	0
Kokku mitmesugused tegevuskulud	69 716	58 139

Mitmesuguste tegevuskuludena on kajastatud üldvahenditest ja tasulistest teenuste osutamiseks tehtud kulud. Sihtfinantseerimise vahenditest kaetud tegevuskulud sisaldavad projektide otsekuludes.

Lisa 22 Tööjõukulud

(eurodes)

	2011	2010
Palgakulu	245 111	249 370
Sotsiaalmaksud	84 317	87 024
Puhkusereserv sotsiaalmaksudega	5 869	1 274
Kokku tööjõukulud	335 297	337 668
Sellest kajastatud sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsese kuluna	332 743	326 895
Töötajate keskmine arv taandatud täistööajale	13	7

Tööjõukuludesse on arvestatud ka töövõtulepingute alusel makstud tasud.
2010 aastal maksti töövõtulepingute alusel koos maksudega 202 200 eurot.
2011 aastal maksti töövõtulepingute alusel koos maksudega 46 267 eurot.

Lisa 23 Muud kulud

(eurodes)

	2011	2010
Kahjum laekumata projektitoetuse mahakandmisest	35 377	0
Kokku muud kulud	35 377	0

Muu kuluna on tulemiaruanne kajastatud Rohelise Värava projekti tegevuse peatamisel kahjumisse arvestatud projekti jääk.

Lisa 24 Finantstulud ja -kulud

(eurodes)

	2011	2010
Finantstulud ja -kulud tütarettevõtjate aktsiatelt ja osadelt	-1 222	542
Intressikulud	-873	-1 522
Kasum (kahjum) valuutakursi muutustest	0	221
Kokku finantstulud ja -kulud	-2 095	-759

Lisa 25 Seotud osapooled

(eurodes)

Saldod seotud osapooltega rühmade lõikes

	31.12.2011		31.12.2010	
	Nõuded	Kohustused	Nõuded	Kohustused
Tegev- ja kõrgem juhtkond ning olulise osalusega eraisikust omanikud	1 280	0	0	0

	2011		2010	
	Ostud	Müügid	Ostud	Müügid
Tütarettevõtjad	48	0	0	0
Tegev- ja kõrgem juhtkond ning olulise osalusega eraisikust omanikud	350	2 055	1 388	1 132

Tegev- ja kõrgemale juhtkonnale arvestatud tasud ja muud olulised soodustused		
	2011	2010
Arvestatud tasu	46 417	42 449

Sihtasutuse juhtkonna hinnangul ei ole tehingutes eelpoolnimetatud osapooltega kajastatud turuhinnast oluliselt madalamaid ega kõrgemaid hindu.

Tegevjuhtkonna tasudena on arvestatud tegevjuhile, raamatupidajale ja avalike juhile makstud tasud, samuti lisaks kahele juhatuse liikmele lisatasudena tunnitasu alusel makstud tasud.

Nõukogu liikmetele juhtimisteenuse eest tasusid arvestatud ega muid soodustusi ei antud.

Lisa 26 Projektide tulud valdkondade kaupa

<u>Valdkond/ Projekt</u>	<u>2011</u>	<u>2010</u>
Meri kokku	385 308	154 296
WWF MERI	18 847	7 016
ESTMAR	1 919	3 726
NAFTA annetuste kasutamine	3 580	8132
Krassgrund KIK / Kõpu KIK	46 533	25 150
Taastuskeskus KIK	11 973	0
Demo Farm	148 799	45 294
BSN	20 361	23 446
EnSaCo	32 464	40 330
Gorwind	100 832	1 201
Mets kokku	17 477	18 986
WWF METS	17 477	18 986
Märgalad kokku	142 130	251 723
Soode inventuur EE0045+jätk	94 592	240 645
Active Wetland	23 812	10 910
Turvas KIK	23 726	168

Looduskaitse kokku	69 569	72 512
Talgud KIK kokku	30 947	1 676
Talgud	14 447	17 426
Talgud VÜF	0	36 354
Talgud VÜF Palupõhja	0	231
Talgud Palupõhja KIK	8 401	1318
MISA Talgud	3 864	8809
EVS vabatahtlik	2 598	2 573
A-13 Kõre	936	0
A-1 Lendorav	1 467	1 173
A-6 Nahkhiir	3 698	2 952
Liblikad KIK	2 988	0
HANSA	223	0
MAK-KIK	4586	0
Loodusharidus kokku	12 386	174
Alam-Pedja looduskool	12 386	0
Näitus-KIK	0	174
Säästev areng kokku	178 871	30 952
Snowbal	25 857	0
Meatball	11 203	0
MAK-KIK	4 586	0
TEEME ÄRA Eesti	42 925	64
Lets Do it World kokku	89 441	0
KÜSK Teeme Ära konverents	0	3651
KÜSK Energiakooperatiiv	0	4754
Globaal	4 859	22 483
Muu kokku	28 217	14 244
CEEWeb	765	0
LÄTI	0	1 419
EKO+ EKO KÜSK	27 452	9 217

VÜF	0	1 937
Gruntvig	0	1672
KOKKU:	833 958	542 887

Lisa 27 Sihtkapitalid

	Sihtkapital								Kokku
	Navitrolla sk	Eesti Energia sk	Loodus-hariduse sk	AS Triip sk	V.Mankini sk	Lotmani nim. noore looduskaitse sk	Noore loodustaluniku sk	Asutamisel sisse-makstud sk	
Saldo seisuga 31.12.2009	230	1 553	2 198	6 460	959	1 023	213	0	12 636
Laekumised sihtkapitali	0	0	0	0	0	1 026	1 007		2 033
Eraldised sihtkapitalidest	0	0	0	0	0	-639	-639		-1 278
Saldo seisuga 31.12.2010	230	1 553	2 198	6 460	959	1 410	580	0	13 390
Laekumised sihtkapitali	0	0	12	0	0	0	0		12
Eraldised sihtkapitalidest	0	0	0	0	-806	0	0		-806
Saldo seisuga 31.12.2010	230	1 553	22 10	6 460	153	1 410	580	0	12 596